

CURS DE POESIE GENERALE

DRAMATICELE

BRUTU

TRAGEDIE IN CINCI ACTE

DUPÖ

VOLTAIRE

DE

I. HELIADE-RÄDULESCUL.

SCRIERE POSTHUMA.

BUCURESCI.

TYPOGRAPHIA DOROTHEA P. CUCU, EDITORE

3. Strada Lipscaiui. 3.

1878.

DP/E38

Exemplarele quare nu vor purtă sub-semnătorele DD. P. M.
Cucu și I. I. Heliade-Rădulescu, se vor considera ca contra-
făcute și autorii vor fi urmăriți conform legii.

I. I. Heliade-Rădulescu
P. M. Cucu

902962S

Consiliul Județean Cluj
Biblioteca Județeană
"Octavian Goga"

INSCIINȚARE

Remându-ne mai multe scrieri posthume de la părintele nostru, și vedând quō unele din operile sale s'au desfăcut astfel quō cu multă dificultate se puteau găsi de doritori, am voit a typări încă din anul 1872 tōte aqweste scrieri. Neputând nimic face cu librării nostri spre a edita aqweste opere, m'am adresat către toți ministri de Interne și Instrucția publică que au succedat dela 1872 și pēnō la 1877, — afarō de quei actuali, — spre a face qua să se typărăscă în imprimeria Statului, numai scrierile de litteratură, historie, philosophie, morale și religiō, rămâind qua pe quelle politice a le dă subscrisul la lumină cu alle sale spese. Condițiunile que am propus pentru typărirea lor era: qua să se imprime menționatele scrieri cu chieltuiala Statului în număr de quel puțin doē mii exemplare, din quare o miă să le ia Statul, érō restul subscrisul. În quererea mea arătam modul cum Statul putea să vëndă aquelle o miă exemplare de fiă quare scriere.

S'ar fi putut dă pentru premii Ministerului instrucțiunii publice cărți în toți annii în valōre de 5,000 lei noi, și de 50 lei la fiă quare din primăriile urbane și comitete Permanente, quari au allocate summe în budgetul lor pentru premii; queea que ar fi făcut pentru 33 primării și 33 comitete permanente 3,300 lei, astfel quō s'ar fi strins în fiă quare an la imprimeria Statului quel puțin 8,300 lei noi, cu quari bani s'ar fi putut consecutiv typări în quăți va anni tōte operile lui I. Heliade Rădulescul. Nu ar fi fost necesitate la început de quāt pentru 2,000 lei spese imprimării, de exemplu a operilor dramatice, din vên-

đarea quărorora s'ar fi typărit alte scrieri, și așa pînă s'ar fi dat la lumină tóte operile. Ansă de și aqueastă combinațiō nu ar fi costat nici un ban pe Stat, pentru quō 'i rēmânea profit de 30 pēnō la 50 la sută din desfacerea aquestor cărți,—dupō socotēla făcută de imprimeria Statului—, cu tóte aquestea Domnii Ministri au preferat cā aqueste opere alle lui Heliade să stea ascunse de quāt să fiă date la lumină, pe quând sute de scrieri alle favoriților đillei s'au typărit *gratis* în imprimeria Statului, éró operile lui Heliade nu s'au găsit demne d'a se da publicității,—negreșit din causă quō aqueste scrieri nu puteau fi atât de folositóre Romănilor ca alle quellor-l-altți autori.

Acum grație D-lui P. M. Cucu, quare a binevoit a se însărcinā cu typărirea operilor menționate, Romānii le vor avé cu prețuri fórte mici, daqua fiă quare se va grăbì a cumpērā quāt se va puté mai multe dintr'ensele, qua prin desfacerea a 4000 exemplare din fiă quare volum. să pótă editorul scóte cheltuielile făcute. Dela Romāni darō depinde qua litteratura nóstră să aibă vre o 30 volume din scrierile lui Heliade Rădulescul a quăror typărire are să țiiā mai mulți anni. Daqua ānsă s'ar găsi persóne animate de sentimente patriotice quari ar dorì qua aqueste scrieri să se dea la lumină mai currēnd noi sūntem gata a offerì ori quare din operile părintelui nostru spre a se typări în condițiunile cu quare am voit qua Statul să le imprime.

Tóte operile lui Heliade Rădulescul se vor typări într'un singur format și cu orthographia sa. Scrierile vor fi divise în materii distinctive. Acum începem cu cursul de poesie generale, partea dramatică, quare va conține tragediele : *Brutu*, *Mahomet*, *Norma* și *Prometheu*. Dupō terminarea lor vom da publicității tóte satirele într'un volum, apoi poesiele diverse. Termināndu-se tóte poesiele vommu pune sub typar historia critică universală, și vommu continuā a dā la lumină tóte scrierile quari nu mai există, ast-fel qua fiă quare doritor să găséscā operile complete alle lui Heliade Rădulescul. Se va trage pe lângō 4000 exemplare din fiă quare scriere și 200 exemplare pe hārtia quea mai bună qua să fiă și o edițiō de lux.

I. I. *Heliade-Rădulescul.*

5 Novembrie, 1878.

BRUTU

TRAGEDIE IN CINCI ACTE

PERSONAGE:

JULIU BRUTU
VALERIU PUBLICOLA } Consoli

TITU, filiu lui Brutu.

TULLIA, filia lui Tarquiniu.

ALGINA, confidentă a Tulliei.

ARONS, sol al lui Porsenna.

MESSALA, amicu al lui Titu.

PROULU, tribun militar.

ALBINU, confident al lui Arons.

SENATORI,

LICTORI.

Scena se petrece în Roma.

ACTUL ÂNTÊIU.

SCENA I.

Theatrul reprezintă o parte a casei consolilor pe muntele Tarpeian; templul Capitolului se vede în fund. Senatorii sînt adunați între templu și casă, 'nainte altarului lui Marte. Brutu și Valeriu Publicola, da consoli, presidă în aqueastă adunanță. Senatorii stau în demi-cercu. Lictori cu fascele lor stau în dosul senatorilor.

BRUTU, VALERIU PUBLICOLA, SENATORII.

BRUTU.

Romani, que nu cunoșceți alți domni de quât pe dei,
Virtuțile lui Numa și patriele legi,
Voi destructori de tyrani! In fine inemicul
Incepe-a ne cunoșce. Aquel Toscan, superbul
Fugarului Tarquiniu terribil ajutor,
Porsenna îngônfatul que ne vorbiã de sus,
Aquel tyran protector unui tyran cà dênsul,
Que cu oștirea'i cruntã accopere Tiberul,
Respectã ađi senatul și liberul popor.
Ađi inaintea vóstrã și a 'nfrânt trufia sa,
Și quere qua să tracte prin solul que trimite.
Arons din parte'i vine a querre audiență

La senatorii Romei ; aştéptă cu respect
 In templul Capitoliu. — Stă dar acum la voi
 D'a 'i refusă intrarea, sau d'a i se permite.

VALERIU PUBLICOLA.

Ori-que ar veni să ȃică şi ori que ne aştéptă
 Să nu 'l ascultăm ; mérgă pe urmă 'şi în apoi,
 Şi ducă-se cu norii l'al său despot şi domnu,
 Aqueasta mi è părerea. Mai mult nu tractă Roma
 Altfel cu inemicii, de quât daqua 'i învinge.
 Al tēu fiu, que è dreptul, da brav rēsbunător,
 P'al Etruriei Tyran de doē ori l'a 'mpins.
 Cunosc quâte avurōm prin braçul lui heroicu
 Şi sciu quō salvō Roma urmând al tēu exemplu.
 Ci mai avem de luptă, quōci Roma 'n câmpii sēi
 Işi vede inemici que-au pus'o la miđlocu.
 Asculte 'ntēiu Tarquiniu senatul ş'al lui ordin :
 A nōstre legi 'l exilă. Să eşă dar din staturi
 Şi cureţe-ne locul d'aspectu-i criminal ;
 Apoi şi a lui rugă puté-vommu ascultă. —
 Que vē uimì atâta ast nume de solie ?
 Tarquiniu nu ne 'nvinse ; ş'acum cu amăgirea
 Se cércă a străbatte. — Quând regii trimit soli,
 Se scie al lor cuget : ei vin da inemici.
 Sub titlu onorabil, şi plini înflaţi d'orgolliu
 Sau de îndemânare vin' or qua să insulte
 Or să trădea 'n repaos privelegiaţi spioni.
 Să nu asculti, o Romă, limbagiu amăgitor.
 Tu n'ai învăţat arte, subtilităţi infame,
 Ci lupta 'ţi cădù 'n parte, şi şcii num'a combatte ;
 Confundă 'ţi inemicii de gloria 'ţi uimiţi
 Si cađi, or stinge regii ; şi éccē mi 'ţi tractat.

BRUTU.

A Romei libertate pe quât îmi è de scumpă
 O scie Roma 'ntrégă ; ci plin d'aquellaşi spirit,

Păreră mea è alta. In ast ambassador
 Que vine qua să tracte în nume de sovrani
 Eu vëdu ântëiul pas și semne de omagiu
 La cetățenii Romei. Să desbărôm despoții
 De vechiul lor orgolliu, să 'i facem a veni
 Republic'a cunósce, cu dënşa à tractă
 Egale da egale, și mai târđiu vrënd cerul
 S'o scie d'a lor dómná, suppuși să i se 'nchine.
 Arons in Roma intră cu cuget d'a'i vedé
 Mărirea crescétóre, născêndele 'i puteri,
 A'i observă tãria și geniul que-o 'nsufflă.
 Romani, d'aqueasta ênsuși accorde-i-se voiea
 Să intre, inemicul să afle quine suntem,
 Și sclavul unui rege, să vëđă și ellu ómeni.
 In lung și 'n lat să 'și primble ai sêi ochi de spion.
 In voi să vëđă Roma, și întãrirea ei.
 Și 'nclineze aicia la Đeul que ne-adună ;
 Intre 'n senat, ș'asculte și tremure de dënsul.

(Senatorii se scólă și s'appropiã spre a 'și da voturile)

VALERIU PUBLICOLA.

Eu vëdu quó tot senatul è de păreră ta ;
 O queri tu, o va Roma ? eu cată să më plecu.
 Lictori, să 'l întroducã ; și fiã qua fințta 'i
 Să nu adducã Romei nimic de inefast.

(Lui Brutu)

Aquí numai assuprã'ți sânt ochii tutulor,
 Quóci tu eși singur primul que férrele ne-ai rupt.
 Sustinne-a Libertãții și causã și luptã.
 Brut este al ei tatã, el pentru ea vorbescã.

SCENA II.

SENATUL, ARONS, ALBIN, SUITA.

Arons intră dintr'o lature a scenei precedut de doi Licitori și de Albin, confidentele său; trece înaintea consolilor și senatului, îi salută și se duce a se pune pe un sediu preparat pentru dânsul înaintea șcenei.

ARONS.

Senat al Romei, Consoli, imi place a intră
 In ast consilliu sacru de inemici heroi,
 A quărora prudentă, severă equitate
 O singură 'mputare ar mai puté să 'și facă.
 Sânt martor l'a lor fapte, admir virtutea lor
 Imi place s'ascult Roma prin a lui Brutu voce,
 Departe de barbarul și cerbicosul popul
 Pe quare numai frica 'l uneșce și 'l desparte,
 Că orbu dând înainte și 'n urră și amor
 Que-amenință, se teme, 'ntr'o ți și domnu și sclav,
 S'a quărui pertinentă . . .

BRUTU.

Stăi . . . ia'ți mēsur'a vorbei
 Mai cu respect vorbeșce de cetățenii Romei.
 Senatul nu e mare de quāt representând
 Pe virtuosul popul que-a insultă cutedi.
 Cu noi lassă-mi 'ți arta și tótă adularea.
 Aquel venin que ese din curtea Etruriei
 P'aici n'are nici trecăt nici este cunoscut.
 Urmédă.

ARONS.

Nu mē dóre superbul tēu cuvēt.
 Pe quāt eu voiu să mântuiu pe Roma din pericol.
 Că filiu al ei ênsuși eu causa îi appër.

Vedeți que vijălie v'amenință 'n pregiur;
 In van de dēnsa Titu cercò a vè scuti.

Imi pare rău quō zelul precum ș'a lui valōre
 N'adducu pinō în capēt de quāt cădere mare.
 Prin vingeri și prin vingeri tăriile vē scad
 Ș'ast sânge que le 'nundă le sapă din temeiu.
 Nu refusați o pace, o pace 'ntremătōre.
 Senatul, daqua este al popolului tată,
 E și Porsena tata al regilor expulși.

Ci voi resbunătorii ai numelui roman
 Voi interpreți illustri de dreptul omenirii,
 Voi que rempingeți regii, vedeți în que locu sunteți.
 Aqū è Capitolul, altarele-aqū sânt,
 Aqū unde o dată quând adorați pe ȕei
 Ș'aveați și voi o lege, vȕdutu-v'am cu toȕii
 Devōți jurând credinȕă la rege la Tarquiniu.
 Cădut'au ore ȕeii ai cerului sovrani,
 Qua jos să caȕ' acuma și regii pămēnteni ?
 Sau quari ȕei venirō să surpe suveranii
 Ș'atâtea noduri sacre să spargă, să desfacă
 Quāt stema lui Tarquiniu s'o smulgă legiuit ?
 De jurăminte quine vē pōte deslegă ?

BRUTU.

Ellu ênsuși. Jurăminte și noduri nu există
 Quând crima le străr rumpe c'o mână sacrilege.
 Nu mai vorbî de drepturi que singur le-a perdut,
 De ȕei que ellu insultă cā empiu și sperjur.
 Arons, noi drept omagiu, jurassem que è dreptul
 D'a fi fedeli și liberi, iar nu d'a purtă férre.
 Si daquați vine bine să ȕici quō ai vȕȕut
 Senatul la piciōre-i, 'nălȕându-i la urări,
 Ia addu-mi-ȕi aminte quō tot în locul asta
 Cu ȕeii toți de față și ellu jurō dreptate
 Și legȕtura sacră 'ntre popol și guvernul.
 Ne-a rupt ellu jurământul quând sperjurō p'al sȕeu ;
 Și quând călcō o dată pe legea que jurasse
 Călcarea nu e-a Romei, ci ellu este rebellul.

ARONS.

Și însuși d'ar fi astfel qua boldul absolut
 Să fi împins pe rege și peste datorii ;
 Orbit d'ar fi fost însuși de farmecul puterii,
 Tot omul cu-a sa lipsă, și regii iar sânt ómeni.
 Al vostru este dreptul să vreți a'l pedepsi,
 Suppușii lui din légén, născuți spre-a'l ascultà ?
 Un fiiu n'ardică mâna la un culpabil tată
 Ci ochii își întörce, il plânge și 'l respectă.
 Si óre suveranii n'au și ei atât drept ?
 Ei cerul au de jude, noi sântem fii lor,
 Si daqua de sus cade urgia peste dênșii,
 Voi stați, și nu v'aduceți urgie și mai mare,
 Trădând prin resbunare și legi și jurământ,
 Și resturnând tot statul în locu d'a-l rennoi.
 Pățit, trecut prin relle que 'nvétă pe tot omul,
 Tarquiniu nu mai este aquella que cunósceți
 Mai drept, mai demnu de Roma voiesce a rentări
 Legitimele noduri, de popoli și de regi
 Que singure stau bune de vera libertate
 Subt umbra protectóre puterii monarchiei.

BRUTU.

Arons, nu mai è timpul ; acum è pré târđiu.
 Tot Statul se susține cu propriiele'i legi
 Que are din natură'si, or schimbă după timpuri.
 Toscanii, sclavi din fire la regi și l'ai lor preoți
 Ei credu quó vin în lume spre a servi la Domni,
 Ș'ai férrelor antice adoratori ferici,
 Ar' vré tot universul să fiă sclav cà dênșii.
 Veđi Grecul quó è liber și móllea Ionie
 Sub jug odios jace cu capul la pământ.
 Iar Roma își allesse sovrani iar nu despoți.
 Puterea absolută n'o sufferă Romanul,
 Cu stat el înțellege o liberă invoire

Intre popor și rege de la 'nceputul său ;
 Quōci Romulu quel mare fu primul cetățean,
 Și noi aveam splendórea mărimii lui supreme.
 Numà ne dette legea, și ellu mai atâtieu dette
 Exemplu d'ascultare, suppunere la legi.
 După aqueasta Roma într'un declin fatal
 Să pusse să 'și allégă din voi dintre Toscani
 Regi unul și tot unul que-addusseró aicia
 Din fundul Etruriei desfrêu și tyrannia.

(Se scólă)

Mari dei ! iertați cu toții pe popoul roman
 D'a sufferit atâta al lui Turquiniu jug.
 Ast sânge que tot curse sub mâinele lui crunte
 Ca un torrent ne sparse și porțile selaviei :
 Sub vérga de fer aspră ast popul impilat
 Prin multele'i turmente virtutea 'și reluò.
 Ne-a rentregit Tarquiniu în drepturile nóstre
 Quōci din exces de crime născù binele publicu.
 Și éccé dăm exemplu și însuși la Toscani,
 De vor voi și dênșii se scape de despoți.

(Consolii descind către altar, și senatul se scólă).

O Marte ! deu al Romei, heroilor ș'al luptei,
 Que bați cu noi d'allături, și murii noștri apperi,
 P'altarul téu quel sacru, o Mars, éccé jurăm
 Senatul, Roma 'ntrégă, toți demnii fi tãi ;
 Quò daqua 'n sînul Romei se va aflà vr'un monstru
 A mai dori vr'un rege, vr'un domnu a recunósce,
 Să móră trădătorul cu mórte de infam !
 Cenușa lui să svóle cà pulberea în vânt,
 Și 'n Roma al lui nume mai odios să fiă
 Și ênsuși de quât legea și jugul tyranniei.

ARONS (inaintând către altar).

Și eu p'altarul asta que voi îl profanați
 P'al regelui meu nume, și pe credința mea,

Pe numele Porsennij, resbunătorul nostru,
La voi, la fii vostri, vă jur eternă luptă.

(Senatorii facu un pas spre Capitol)

Senat, âncô o vorbă, stați nu vă despărțiți.
Eu n'am reclamat âncô d'a vóstre far' de legi
A lui Tarquiniu filia se află 'n mâna vóstră.
Au este ea victimă la Roma consacrată,
Sau voi ați pus în férre regalile ei mâini
Qua să bravați pe tatăl și suveranii toți?
Ș'apoi aquelle bunuri, Thesasure atâtea,
Que unul după altul Tarquinii adunarô,
Au sînt conquista vóstră sau pradă de 'mpărțit?
Ați desthronat pe rege, ca răpitori sau furi?
Senat, d'aveți ast cuget, nu cređ să'l aibă Brutu.

BRUTU.

Arons, nu cunoșci bine pe Rom'a ș'al ei geniu.
Aquești părinți ai Romei și drepti resbunători
In purpură albirô; — ei'n lipsă, neaveri,
Mai sus d'or que thesaur, vi'l lassă 'n partea vóstră.
A lor glorie este d'a umili despoții.
Ia 'ți aurul d'aicea și-đu'l la domnul têu.
Iar quât pentru copillă, puiu demnu d'ai ei părinți,
Cu tótă justa 'mi urră que stirpea ei 'mi 'nsufflă,
'Mi o 'ncredințô senatul in sînul casei melle.
Aqui è drept quô n'are aquelle adulări
Que rodu și corumpu inimi la regi, la fii lor.
Ea nu aflô in casă'mi nici móllele nici pomp'a
Que 'n curtea lui Tarquiniu îi perverti junețea.
Sciu ânsé que se cade și quât respect se quere
La sexul ei, junețea și scăpétarea ei. —
De ađi iea-o d'aicea, și du-o l'al ei tată.
Simțu mare bucurie și inim'a îmi saltă
Quô nu ne mai remâne nimicu despre tyrani
De quât a Romei urră ș'a țeilor urgiă.

Și qua să iei cu tine și aurul și féta,
 O ȃi ȃi se accordă ; ăst timp ȃi e de ajuns
 Și casa mea 'ntru'aquestea te are ca pe óspe
 Intr'ensa fii pe pace și 'n buna siguranță.
 Aquestea dar prin mine senatul îți respunde
 Și quâte îți anunță, te du diseră 'n câmp
 Și spune lui Porsenna întreg al meu răspuns ;
 Repórtă'i, du'i resbellul ; și spune lui Tarquiniu
 Rând una quâte una, și cum veduși senatul.

(Către Senatori)

Aidem la Capitoliu cu lauri s'adornăm
 Augusta'i maiestate, să celebrăm pe ȃei.
 Acolo să depunem coróna que încinse
 A fiului meu frunte ; acolo să depunem
 Și darde și drapelle que smulse braçul lui
 De la toscane turbe. — Și fiă ne'ncetat
 Qua ast-fel al meu sânge plin tot d'astă ardóre
 Și demnu de tine, o Romă, să-ȃi serve cu credință
 Din tată 'n fiu în secolii, mărimea ta crescënd.
 O ȃei, protegeȃi astfel și consulatul meu
 Ș'a fiului meu arme în contra tyranniei.

SCENA III.

ARONS, ABLIN.

(Intrați în sala d'audiență în alt apartament al casei lui Brutu.)

ARONS.

Vedut-ai que tãrie de suflet, que orgolliu,
 La un senat que crede quó este neinvins?—
 Ne'nvins ar' fi Albine, quând Rom'ar avé pas
 D'a-și cresce fii astfel și d'a le dà ast suflet.
 Mě crede, Libertatea que tutulor è scumpă,

Que viiu sã le-o derapãn, și însã o admiru,
 Inspiră un que mare, d Omului curagiu,
 Que nici odinióră ellu nu'l ar fi simțit
 Sub jugul lui Tarquiniu, în curtea-unui despot.
 Curagiul se desnerv, se sfemei virtutea
 Ori-unde monarchia se bas pe corupții.
 Toți regii Etruriei cu totul ocupați
 D'ași împilă vecinii, nici cum nu turbură
 n pacea lor profundă pe aști Toscani ai nostri.
 C daqua va ajunge aquest senat feroce
 A deștept o dată ast geniu addormit,
 Romanul d'a fi liber, Albine, să te-aștepti:
 Italia se duce. — Aști lei que pn'acum
 Stă blndi sub vrga aspră de care se teme,
 Rumpnd alle lor frre, și furioși, și rpeđi
 n inimile nstre iși vor înfige dinții. —
 n sngele lor dar să stingem, să 'nnechm
 Semnț'attor relle que au a resri
 Și au să fi Dómne Italiei și lumii.
 Să liberm pmntul strngnd în frre Roma,
 n frrele aquellea'și que ne prepar ea. —
 Veni-va r' Messala ? put-voiu să'l ascult ?
 Cutd ellu ?

ALBIN.

Cutd, quci vine în tótă ora
 P'aicia, și l'aqueasta 'l ajută pr mult Titu.

ARONS.

Vorbit-ai tu cu dnsul ? potu lui mă 'ncredinț ?

ALBIN.

De nu m'amgescu, dómne, Messala într'ascuns
 Pe toți ai noștri 'ntrece, și ne'ncetat conspir.
 E tare, audace, repaus nu mai are,

Că și când chiar onórea ș'al patriei amor
 I ar fi impuns valórea : ci domnu pe voiea sa
 E nepétruns și rece, c' o față lină, ênsuși
 Și 'n marea sa furóre : secretul sêu nu 'i scapă.

ARONS.

Tot cum îl sciu, tot astfel o dată 'l am vëdut
 Pe când domniã Tarquiniu și eu veniuu cà sol,
 D'attunci quâte îmi scrisse... ei éttã-ni'l quó vine

SCENA IV.

ARONS, MESSALA, ALBIN,

ARONS.

Bãrbat plin de credință și generos Messala,
 Hei bine! Senatorii stau tari, nu 'i-a mișcat
 Atãta aur, daruri din partea a doi regi?
 Plãceri, mãrimea Curtiï sau fricã, or speranță
 Nimic nu le attinge nãspritele lor inimi?
 Aquesti superbi patricii dór' n'or fi nișce dei
 Que judicãnd pe ómeni de nimeni nu se tem'?
 Sunt ei fãrã de patimi? n'au interes nici viciu?

MESSALA.

Ei biet așa se'ngômfa, ci falsa lor rigóre,
 Dreptatea prefãcutã que-o bucinã atãt,
 Nimic nu este alta, ci setea d'a domni,
 Al lor orgolliu calcã prestigiul corónei
 Si nu rupserõ jugul de quãt spre-a 'mpunne altul.
 Ai libertãtii nóstre aști mari rësbunãtori,
 Armați spre appërarea'i, o'mpilã și mai mult.
 Sub nume-amãgitóre de tați, patroni, colónne,
 Imitã miserabil a regilor mãrime.
 Iar Roma schimbò férre, și 'și dette spre 'mpilare
 In locul unui rege o sutã de tyrani.

ARONS.

Cum, toți cu toți 'n Roma sînt orbi și fără minte?
Nu vëdu quâte 'i așteptă, și jugul que 'i appesă?

MESSALA.

Cu toții ametiřo, nici vëdu, nici mai aud.
Prefacerea aqueasta pe toți 'ia îmbëtat.
Tot cetățeanul astădi, și însuși quel din tină,
In sdrențele'i se crede mai mult de quăt un rege;
Cu tóte astea, dómne, eu tot am cunoscuți
Que greu își plécă capul sub jugul aquest nuou,
Que despretănd errórea popórelor tēmpite
Ei singuri mai țin peptul torrentelui aquesta:
Bărbați plini de vigóre al quăror braçu și capu
Iți mișcă din locu Staturi, le facu a tremurà.

ARONS.

Ș'asti ómeni de credință la que pot punne mânia,
Servi-vor p'al lor rege?

MESSALA.

La tóte l' è 'ndemână,
Și sângele să 'și verse. — Ci cată să spui tot:
Să n'aștepți de la dēnșii, servind nișce ingrați
Să dea orbi înainte cu datorii fanatici,
Să serve de victime puterii absolute;
Nici surda nebunie s'allerge a muri
Spre-a řesbunà un rege que nu 'i a cunoscut.
Tarquiniu spune multe; ci ajungēnd o dată
Monarchu, pe toți îi uită, sau póte quò 'i prepune.
Quei mari sînt unul c'altul: în scăpătare-amici,
Ingrați în fericire, ș'apoi persecutori.
Noi suntem cà securea, que ruptă rumpēnd óse
Pe locu è ș'aruncată, luāndu'i alta locul.
Așà dar ai mei ómeni sînt bravi și luminați

Și numai pe condiții într'ensii poți spera :
 Ei capul ș'al lor duce îl caută să fiă
 Și demnu d'al lor curagiu, și fioros la popol,
 Un capu cu mâna tare spre-a ținne strins în locu
 Pe rege, obligându'l a'și ținne-al său cuvânt ;
 Sau daqua planul nostru va fi trădat pe față,
 Da căpitan energicu să scie să răsbune.

ARONS.

'Mi ai scris însă o dată qu'orgoliosul Tit!..

MESSALA.

E brațul tare a'l Romei, è fliul lui Brut,
 Ci . . .

ARONS.

Ia spune'mi ; cum vede ellu astă nedreptate
 Cu quare-invidiosul Senat îi mulțumesc ?
 Ellu singur salvò Rom'a, și lui i se cădeà
 Și rangul și onórea la șetul consular.
 Eu șciu quò i'l refusă.

MESSALA.

Și eu quò ellu murmură :
 A lui inimă mare è plină de amaruri,
 Drept tótă recompensa s'alesse pe cum șcii
 Cu uetul d'o pompă, c'un biet triumph frivol.
 Observu prè de apprópe imperiosu'i sufflet
 Și fug'a 'mpetuósă unui desdemnu feroce.
 Abià intrà da prode 'ntr'al gloriei vast câmp,
 Și orbu dă înainte, cum alți 'l rătăcescu.
 Junețea, ferbe, crede și facil s'amăgesce ;
 Ci quâte prejudețe avem de a'i distrugge !
 Un consol și un tată, și urra despre regi
 Ș'horróre de rușine, și faptele lui mari,
 Și Roma peste tóte. — Aquestea îi sânt scumpe ;
 D'o dată nu è facil nici altu-a le combatte

Nici ellu à le rempinge ; ne cum a le bravà...
 Aquesta este Titu ; veđi tot sufletul lui :
 Ș'amarul que 'l adapă, veninul que 'l apprinde :
 Ellu suffere și arde de Tullia.

ARONS.

O amă ?

MESSALA.

Abià putuiu a'i smulge al inimei secret.
 Lui ênsuși 'i è rușine de focul său fatal
 Și sufletu'i tenace se ține, nu cutedă
 A spunne quô se 'mmóie și inima quô'i simte.
 Se sperie d'a crede quô è sufferitor.
 Din patimile tóte de quare è mișcat
 Furórea 'i quea mai mare è pentru libertate.

ARONS (în sine)

Așà cum vedu eu astăzi a Romi 'ntrégă sórte
 Depinde de aicea : de la un singur om.
 Și inimă și patimi avem d'a punne 'n jocu.

(Lui Albin)

'Nainte ; è scurt timpul, prepară-te Albine,
 A fi la punt, la oră în câmp lúngo Tarquiniu.

(Lui Messala)

Aidem la principessa. — Cercarea m'a făcut
 Să am quevã sciință de sufletul uman :
 Quam sciu citi în inimi, și trage consequințe ;
 Și 'n inima ei pură se póte citi multe. —
 Prin mâinile ei ênsuși să punem tóte 'n jocu ;
 Eã cursa să întindă, să facă să dea 'n laçu
 Senat și Roma 'ntrégă. — Aidem nu perdem timpul.

ACTUL AL DOILEA

SCENA I.

(Theatru representă un apartament al palatului Consolilor).

TITU, MESSALA.

MESSALA.

Nu, nu mai pot să sufferu a'mi offensă atâta
Simțibil' amicie. Or spuiă'mi quinevã
Secretul cum se cade, or tacă-mi'l de tot
A'mi spunne-o jumătate è quât mai rău se pôte
Puțin și mult îmi dice: m'offende, mă prepune.

TITU.

Fugi, lassă-mă quã éttõ nu pot să țiuu secret.
Que am cu tine nu sciu, quõ inima 'mi de tot
Se abandonă ție. Nu'mi impută nimica.

MESSALA.

Cum nu! au n'am dreptate? Tu quarele cu mine
Rigórea invidiosã senatului urrai,
Și depuneai în sînu'mi al Romei scump secret,

Suspinele 'ți ascunse d'herou și de om mare,
 Cum ai putut atâta a devorà ș'ascunde
 Dureri cu mult mai tineri ș'un rău mai dureros?
 În ochii mei atâta să vrei s'ascunzi un focu,
 S'astupi alle lui flacări? — Ambiția superbă
 Ea óre stingea 'n tine așa dulci sentimente?
 Mai crude aspre chinuri senatul nu 'ți făcù:
 Que ór' mai mult te róde al Tulliei amor,
 Sau urra que 'ți însufflă Senatul crunt al Romei?

TITU.

Amorul 'mi este flacări, și urra furiósă:
 În tóte n'am măsură, și inima 'mi gemënd
 Voieșce a se 'nvinge simțind errórea sa.

MESSALA.

Și pentru que cu mâna'ți mai ațîțând durerea
 Vrei a 'ți ascunde-amorul și nu a ta insultă?

TITU.

Que vrei, Messala? uite: cu tótă urra mea
 Vêrsaiu atâta sânge pentru-ăst senat gelos;
 O scii, quò luași parte la lupte la victorii;
 Și a 'ți vorbì d'aquestea simțiam o mulțumire:
 A mea inimă mândră de braçu'mi vingetor
 Simția queva de mare când appèrà ingrați.
 Se potu spunne disgrății s'obstacole învinse;
 Ci greu e de a'și spunne împuținări de sufflet
 Ș'a gemme de rușine.

MESSALA.

Que gaură în cer
 Ș'a mai făcut și-acum? în que-ai mai scăpètat?
 Que 'mpuținări de sufflet, și que rușine mare
 De quare ai a gemme și a'ți ascunde capul?

TIRU.

De mine 'mi è ruşine, d'un focu necuvios,
Fatal, de tot contrariu la sacre datorii.

MESSALA.

Ambiţia, amorul au dór' sânt nisce patimi
Innobili şi nedemne de inimile mari?

TIRU.

Ambiţia, amorul, desdemnu, tot mă appasă ;
Nesufferit orgolliu aquestor nooi despoţi
Îmi umilă juneţea, quând imi refusă rangul
Brigat prin mari serviţe şi cumpèrat cu sânge.
Virtutea şi valórea la ei n'au nici un preţu.
In mijlocul durerii de quare sânt coprins
Perdu tóte şi speranţa : — Şi Tullia se duce,
'Mi o iau ađi din ainte. Ah! que durere órbă!
Iţi spuiu quó pîn' acuma sciam a'mi vinge dorul
Ş'a nu avè pretenţii; ci ađi simţu gelosia,
Şi focul que-astupassem ađi volvoră în flacări
Cum nu se mai pot stinge.. — Amice, iţi spuiu dreptul:
Credeam quó sânt apprópe a fi mai sus de tóte:
Cu lipsa, depártarea dilectului objet
Speram să'mi uit tot dorul, să fiu învingëtor
Funestei melle flacări. Şi ast-fel reintram
În dreptarile melle şi 'n sacre datorii,
Eşind de sub sclavagiu. Ci încă nu vèđu termin
La relle que m'aşteptă. Curagiul meu mai are
Mult încă a se luptă. — Eu filiul lui Brutu,
Eu, que combat de mórte şi regi şi tyrannia,
S'ajung s'aşteptu dreptate, affectiö şi legi
Din stirpea lui Tarquiniu? — Şi uite-mă ş'aicia
Căđut şi neferice! — Ingrata! mă refusă,
Despreţul întru tóte! in tóte-a mea ruşine!
Şi dor, şi resbunare, ş'amor, şi umilire,
Desdemnu şi gelosie mă'mpilă şi mă 'nnécă.

MESSALA.

Ia spune'mi, îmi dai voie a'ți spune 'n confidență ?

TITU.

Prudentele'ți consillii le iau în tot d'auna,
Și prin urmare fă-mă de tot a mă roși
De órba'mi rătăcire.

MESSALA.

Din contra eu approbu

Și urra que te 'nalță și nobilu'ți amor.
Quât dar o să mai sufferi senatul astor tyrani.
Al quărorra orgolliu ne-appasă, ne domină ?
Ajungă-le o dată ; și daqua ai să sufferi
Rușinea p'a ta frunte, roșășce-te mai bine
De lunga'ți pațiență, iar nu d'al tēu amor,
Și cum ! drept prețu l'atâta simțire și valóre,
Amant fără speranță și cetățean strivit,
Să stai să gemi victimă, de Stat pus la o parte,
Senatului în pradă, de Tullia uitat ?
A ! illustrissim dómne, o inimă c'a tà
Ar fi putut d'o dată și una să o aibă
Și d'alta să 'și rēsbune.

TITU.

Nu'mi mai tentă speranța și mințile-amețite.
Eu să mai pot învinge or urra de o parte
Or d'alta-indiferința ? Nu'mai mai vorbi d'aquestea :
Tu veđi que bariere fatali și neînvinse
Pun între ea și mine a nóstre datorii
Și toți părinții Romei. — Așă dar ea se duce ?

MESSALA.

Așă se duce, dómne, și plécă ênsuși astăđi.

TITU.

Nu'mi pare rău, quô cerul îi dă que î se cade
Ea è pentru corónă.

MESSALA.

A! póte quô ast cer
De sine mai propițiu, îi destinà mai dulce
Mai meritat imperiu. Si făr'aquest Senat,
Făr' de resbellul asta, și fărö alle talle...
Mě iartă; cunoșci bine tot heritagiul ei,
Quô Rom'a î cădeà 'n parte, și frate-sëu è mort..
Mě 'ntinđu ânsë cu zelul quât nu se cade póte;
Ci daqua spre servirea'ți și'ntréga'ți fericire,
Se quere a mea viață; și daqua al meu sânge...

TITU.

Nu, pîn' aquí, amice; quô domnu nu avem altul
De quât singura dómná que este Datoria.
Mě crede, quô tot omul îndată que voieșce
Îndată è și liber. — Și'mi spuiu păcatul singur:
Veninul aquest dulce 'mi a fost ametiț mintea
Pe quâte-va minute; Oșteanul ânsë scie,
De è oștean, să 'nfrângă, să 'mpile molliciunea.
Amorul de è tare, è quôci sântem mollatici.

MESSALA.

Taci, ét' ambassadorul Toscanilor quô vine.
Onórea que îți face...

TITU.

Onóre prè funestă!
Și que vâ ellu cu mine? — Ellu viața vâ să 'mi smulgă;
Pe Tullia'mi răpesce. Que'mi mai vorbeșci d'onori?

SCENA II.

TITU, ARONS.

ARONS.

După atâtea lupte și vane încercări
 Lângă Senatul Romei să pot mântui Statul,
 Permite'mi qua virtuții venind a me'nchină
 S'admir în libertate valórea 'ți generósă
 Și brațul que susține pe Roma și-o răsbună
 Și n'o lassă se cađa de rîpa-unde Senatul
 A pus'o ș'o împinge. — A! quăt erai de demnu
 De altfel d'adversarii, d'un prețu mai onorabil,
 D'o patriă mai justă! Și quăt curagiul tēu
 Mai prețuit airea, ar fi avut s'aștepte
 Ș'onori și recompensă! — Sînt regi, și regi atăția
 (Cuteđu s'o spuiu de față) que s'ar stimă ferici
 Și încă s'ar întrece d'a dà 'n mîinile talle
 Imperiul cu totul ș'a populului sórtă,
 Ci Roma è gelósă, senatul temător
 De meritele talle que suveranii-admiră.
 Invidia è viața republicelor tóte;
 Nimic nu le spăimēntă cā marele, sublimul,
 Și calitāti supreme. — E tristă astă stare!
 Te plâng, bărbat illustre, vedēndu-te servind
 Un domnu atāt de aspru, feroce și nedrept,
 Și quare servu din fire își facee un trist merit
 D'a împilă cā nimeni p'al sēu liberator.—
 A usurpat coróna și drepturile ei
 Qua barbar să ordóne la mințile-excellentī.

TITU.

Îți mulțumescu de tóte; și pré bun ești cu mine;
 Prepus nu mai încape la quine se increde
 Și mai virtos cunósce și binele și réul.
 Nu intru 'n cercetare de vrei cā un politicu

Ş'armedî in contra Romei a melle sufferinţe.
 Nu perde-atâta vorbă ş'atâta artificiu
 Să 'ndupleci al meu suffet: sînt franc, şi le simţ tóte,
 Mi è inima deschisă, nimic n'am d'a ascunde.
 Senatul mă împilă; eu cată să 'l urrescu.
 Cu tótă urra ânsă datoru sînt a'l servî.
 Quând causa commună ne chiamă spre-appërare,
 Quând Roma è'n pericol, îndată scie-a stinge
 Si urră ş'ori-que cértă în demnii ai sêi filii.
 Romanul, spre-a învinge, se 'nvinge 'ntêiu pe sine.
 Mai sus d'a nóstre patimi, la câmp eşim uniţi
 Si ađi Toscanii numai sînt inemicii nostri. —
 Aquesta sînt, ş'aquestaşi voiescu a rămâné!
 Mărime sau virtute sau ênsuşi prejudiţiu,
 Născut că toţi Romanii, cu dênşii voiu perî.
 S'aquest Senat feroce, gelos d'a melle drepturi,
 Nedrept, cum vrei a đice, îmi place mult mai mult
 De quât splendórea curţii şi sceptrul unui domnu.
 Impile-mă Romanul qu'o suffer' cu orgolliu.
 Sînt filiul lui Brutu şi 'n inima mea portu
 S'amorul libertăţii şi urra către regi.

ARONS.

Simţi mult, şi prè mult lađi un carmen ideal
 Imaginar cu totul. — Si mie, illustre domnu,
 'Mi è scumpă libertatea: plăcerea'i am gustat,
 De şi născut sub rege. Iar tu mori pentru dênşa,
 De dênşa nu te bucuri, şi alţii 'i au folosul. —
 Se află 'ntre noi óre aqueastă tyrannie
 Cu mii şi mii de gure şi capete diverse?
 La voi tyran è legea: barbara ei rigóre
 E surdă la durere, è órbă la mari fapte:
 Capacitate, merit, devotament, credinţă,
 Valóre, sacrificiu, nu vede nici aude.
 Senatul vè împilă, şi popolul vè 'nultă,

Quoci ellu mësura n'are: or sclav è or despot :
 Il sperii, te respectă; îl stimi, 'ți aruncă tină :
 Il sugi, el ți è cà mama; îl mântui, te uccide.
 Iar cetățeanul Romei gelos și insolent,
 Îți suffere păcatul, nu 'ți suffere virtutea :
 În tină și în viciu voios 'ți 'ntinde mâna.
 In bine și 'n virtute, așteptă-te la urră :
 Fă'i bine quô nu vede; și vede prè departe
 Si quâte nu se'ntemplă: prevede quâte relle
 Que nici nu 'ți trecu prin cuget, necum 'să poți a face,
 Făcutu 'ți ai vr'un nume prin fapte, prin sudori,
 Veghieri îndelungate? așteptă un decret
 D'exiliu, drept tot prețul al sângelui versat.
 Si pentru que aqueasta? Să nu excelle nimeni,
 Quoci altfel, după dênșii, s'a dus egalitatea!

Sciu bine, illustre Tite, quô curtea și ea are
 Si multe și diverse nevoi și naufrage:
 Ci tot mai veși dî bună și cer mai seninos:
 Adesea libertatea que-airea stă în vorbe,
 Pe lîngă-un rege află ș'ospitiu și protecții:
 Un suveran nu este auster, cum è legea:
 Ci omu que pörtă carne, și simte și il dore,
 Si amă, recompensă, pre'ntêmpină adesea
 Serviçiu, credința; — ș'adesea ori și iartă. —
 Iar gloria la curte nu fuge de plăceri:
 Quând servi, tot suveranul cunoșce al têu merit,
 Si servi numai la unul, iar quei l'alți te stimă
 Îți servu și te ascultă uimiți de strălucirea ți,
 Tacu, sau applaud' ênsuși defecturile talle,
 Noi n'avem a ne teme de un senat gelos;
 Si legile severe stau mute precum sînt
 Prin noi elle vorbescu. —

Născut pentru mărime, cum esci și pentru arme,
 Bărbate illustrissim, quât ai fi fost de mare
 La curtea lui Tarquiniu. — Ți am spus quô ellu te stimă,

Te amă, quoci cunôșce valórea ș'al têu merit;
 S'ar fi stimat ferice d'a împărți cu tine
 Mărimea suverană. — Astui senat feroce
 Orgolliu la picio're'ți căđut și prosternat
 Ar!...

TITU.

Sciu, îi cunosc curtea, și que desprețu mi 'nsufflă.
 Așu fi putut pré bine a'i quere ajutorul,
 Si selav al lui o dată, să fiu tyran la alții;
 Ci grațiă la ceruri, quô n'am ast-fel de doruri.
 Îmi place a fi mare, ci făr'a mă 'njosi.
 Destinul meu, simțu bine, eră d'a commandă,
 Iar nu d'a mă suppunne. — A mă luptă cu sine'mi,
 Si umil suppus Romei, a batte-a stinge regii,
 Aqueasta è mărime que nu o poți pricepe:
 D'ai fi Roman ai sci-o. — Ci du-mi-te 'n apoi
 Si 'ți servă suveranii.

ARONS.

Approbu, admiru avêntul
 Aquestui sufflet mare, constant și neînvinș;
 Ci adduți și aminte quô regele Tarquiniu
 Crescù a ta pruncie; și n'o póte uită.
 Ieri ênsuși stă cu mine, cu focu își spunea dorul
 Plângendu'și cruda mórte a unului sêu fiu.
 N'am, imi đicea, speranță... O! Titu 'mi ar' susținne
 Famillia căđută! ellu singur este demnu
 Si merită să aibă imperiul meu tot
 Si mân'a fiei melle...

TITU (intorcându-se)

A Talliei! o ceruri!
 Si que vane dorințe!

ARONS (uitându-se la Titu)

O iau, o ducu cu mine
 La rege, l'al ei tată pe quare 'l abandoni.
 Departe ea de tine, departe d'a ei țerră,
 Se duce-a fi mirésă l'al Liguriei rege.
 Si tu între aqwestea servă'ți suppus Senatul,
 Combatte p'al ei tată, opprimă a lui țerră.
 Ci speru quô timpul vine quând boltele aqwestea,
 Apprinse 'nflăcărare, ast Capitol cenușă,
 Si turlele aqweste surpate la pământ,
 Si luminând mormântul senatului întreg,
 S'al astui popol liber, să serve de făclii
 La nunta fericită de quare îți spusseiu.

SCENA III.

TITU, MESSALA.

TITU.

Que ȕici și tu, Messala, quô eu 'mi am perdut mintea.
 Tarquiniu 'mi ar fi dat'o? — O que dureri m'appasă!
 Eu iar puteam... Nu ânsă; pericolos ministre,
 Veniși să'mi furi secretul profundului meu focu.
 Ci vai! nu è-anevoie, quôci uite-se la mine
 Si'n dată mi'l cunôșce. — Ellu a citit în ochi'mi
 Funesta mea ardóre. Acum îmi șcie dorul,
 Fatal'a neputință; și să m'aștept acuma
 S'auȕi cum mai insultă l'a domnului sêu curte
 Al meu temerar cuget, ș'amor infortunat. —
 Puteam sperà la dânsa ș'a'i consacrà viața?
 Si ea 'mi ar' fi fost scrisă din cerui spre consôrte?
 Ah sânt de plâns, Messala!

MESSALA.

Puteai să fii fericite.
Arons putea să 'ți serve legitimele focuri.
Mă crede.

TITU.

Ah! mă lassă: s'abandonăm speranțe
Frivoli, amăgitoare. — Mă chiamă Roma 'ntrégă
Pe lângă Capitoliu, și popoul întregu,
Unit și 'n neastâmpăr subt arcuiri triumphali
Si pline încărcate de gloria'mi, veți bine (cu ironie)
De luptele'mi illustre, m'așteptă bietul popol
Acolo să ne punem temeiele eterne
Republicei romane, și libertății noastre
Garanți neviolabili. — Acolo să jurăm.

MESSALA.

Și să jurăm credință la alți despoți mai cruși.

TITU.

Aqueasta'mi a fost partea; și voiui a le servi:
Așa 'mi è datorია și voiui s'o împlinescu.

MESSALA.

Si gemi cu toate astea.

TITU.

Victoria'mi è erudă.

MESSALA.

Si foarte scump o cumperi.

TITU.

Si d'asta è mai bellă.
In starea que mă aflu să nu mă lași, amice (ese)

MESSALA.

Să nu'l lassu după urmă, să'i oțerim durerea,
Să 'nfigem mai affundă săgéta que l'a 'mpuns.

SCENA IV

BRUTU, MESSALA.

BRUTU.

Messala, mai așteptă; am a vorbi cu tine.

MESSALA.

Cu mine, înalt dómne!

BRUTU.

Cu tine. — Ascuns venin

Funest în tótă casa'mi se 'ntinde, ș'o infectă.

Năsprit pe al sêu frate al meu fiu Tiberin

Acum își dá pe față gelósa lui furóre;

Si Titu d'altă parte nu póte să'și mai țiiă

Superba sa durere și urra-impetuósa

În contra stăruinței senatului prudent.

Trimisul Etruriei vëđënd aste miserii,

Impucinări de sufflet, se bucură, profită:

Limbut, cu 'ndemânare cu amêndoi vorbeșce:

Si mult îmi este témă de limba mlădiósa

Unui bêtrân ministru și vechiu în arta curții.

Mult n'are să mai ședă: se duce d'aquí mâine:

Ci mult adesea este o đi la trădători.

Te du dar și commandă'i s'o plece ênsuși astăzi:

M'ai înțelles?

MESSALA.

Prè bună, prudente' 'ți è mësura; —

Si de al meu servițiu vei fi pré mulțumit.

BRUTU.

Mai am quevã a 'ți spunne: cu tine fiul meu
 E pré legat; și multe in sufletul lui póte
 O strînsã amicie. Ellu n'are artifiçu,
 Se 'ncrede intru tóte, și tót'a sa junețe
 A 'ncredințat'o ție, experienței talle.
 Cu quãt dar ți se 'ncrede, cu-atãta pot sperã
 Quõ tare spre-a'l conduce departe de errori,
 Nu vei committe-abusul d'a perverti un june,
 Si inim' a-i corrumpe, însinuindu'i patimi,
 Si deșteptãnd într'ensul ambiția funestã.

MESSALA.

Despre aqueasta ênsuși ii tot vorbiu acuma,
 Si n'am de a mē plãnge; ellu scie, domnul meu,
 In tóte a 'ți fi emul, a 'și offeri și braçul
 Si sufletul sêu Romei. Orbeșce ellu ascultã
 D'a tatãlui sêu voce, d'a patriei comandã.

BRUTU.

Dator și este; ânsé è și mai dator âncõ
 La legi a se suppunne și sclavul lor a fi;
 Quõci quine le violã aquella nu'și respectã
 Nici patria, nici ãei.

MESSALA.

Vêdu-l'am in luptã
 Cum scie se respecte și patria și ãei.

BRUTU.

Erã dator s'o facã.

MESSALA

Si Roma făcea bine
 De onorã mai nobil sau mai cu omenire
 Pe demnu-'i cetățean.

BRUTU.

Nu, nu, quōci consulatul
 Nu è d'a lui etate. Eu ênsu mi 'i am fost contra.
 Spre binele lui ênsuși 'i am refusat suffragiul;
 Quōci, crede-mè, succesul ambițiunii salle
 'I ar fi corrupt junetea și ori-que qualitate.
 Prețul virtuții ast-fel ar' fi hereditariu
 Si ai vedè la urmă pe fiul fără merit
 Unui bărbat illustru, assignat de rangul
 Que nu 'i se cuvine să mi'l aștepte 'n lux,
 In puf și desfrênare. — O probă 'nsemnătore
 E ultimul Tarquiniu que toți l'ați cunoscut. —
 În purpură născutul è rar și demnu de dênsa.
 Ferescă cerul Roma de scutece purpure,
 Corrupțiilor légên, virtuților mormânt!
 De ești amicu lui Titu (și'mi place să o cređu)
 Si de 'i voiești vr'un bine, arată 'i adevêrul
 Si gloria quea veră que face pe om mare;
 Din inim'a lui stinge orgolliul nebun. —
 Servindu'și numai Statul s'o aibă de onóre;
 Si éttô reeompens'a în consciința faptei.
 E mare datorie pe quel quare 'mi è fiu;
 Are să dea exemplu d'o viață de virtuți;
 Quōci eu în ellu contemplan Romei ajutor.
 De 'i a făcut ieri bine, ađi queru altul mai marò:
 Cu quât quine-va serve, cu-atât mai mult contractă
 O datorie sacră să sêrvă și mai mult.
 Aqueasta 'mi è urarea și tótă-a mea credință;
 Si 'ntr'ênsa recunósce paternul meu amor.
 Mai stêmpără ardórea fugósei lui junete;
 Flatându'l è a'l perde și Roma-a insultă.

MESSALA.

Eu pin'acuma, dómne, am fost pe lúngö dênsul
 A'l urmări în lupte; și nefiind maestru,

Îți imitam valórea, consillie nu 'i dam.
 In marele lui sufflet eu nu pré am putere,
 Ci quât mé duce mintea, o ñicu quó mult nu este,
 Si Roma va cunóșce quât arde Titu 'n sine
 Si quât gloria 'i este și scumpă ș'adorată.

PRUTU.

Te du; și nici o dată nu 'i thēmiiã errórea:
 Urrăscu tyranii, ânșe p'adulatori mai mult.

SCENA V.

MESSALA.

Nu è tyran mai aspru, mai crud, mai urricios
 De quât severitatea gônfatului têu sufflet.
 Ci lassă; vine timpul să vëdu jos la picióre'mi
 Aqueastă pertinentă de falsă, rea virtute.
 Colos, que un vil popol asuprã-ne înalță
 Cum am să te derapën! — Sânt plini de fulger norii.

ACTUL AL TREILEA.

SCENA ÂNTÉIU.

ARONS, ALBIN, MESSALA.

ARONS. (cu o scrisóre în mână)

Începe a'mi surrîde mai sicurã speranța
Quoci 'mi-a servit pré bine a ta intelligentã ;
Dupõ dorința'mi tóte vin una dupõ alta.
Albin mē'nsciintédã'; scrisórea-i que-am în mână
Coprînde sórta Romei, precum ș'a lui Tarquiniu.
În câmp pus-ai la calle să fiã preparate
Si arme, și oștire la ora destinată?
Luatu-s'au mēsure spre-a observã mai bine
Intrarea și eșirea a porții Quirinale?
Luatu-s'au mēsure spre a se da assaltul
Quând conjurații nostri la nópte n'ar fi 'n stare
Sã dea în mâna nóstrã bastiónele cetății?
E mulțumit Tarquiniu? și crede qu'a să intre
În Roma sau prin sânge, sau prin capitulare?

ALBIN.

Tóte 'su dispuse, dómne, s'astéptã mieđul noptii.
Tarquinia gustã fructul inteligentei talle.

Si crede quò din mâna'ti îi vine diadema
Si 'ți datorêdă ȃice mai mult de quât Porsennei.

ARONS.

Sau quò ȃei 'mpreună s'au pus să 'l persecute
Si vor desface planuri atâtea de înalte,
Sau mâine Roma 'ntregă va fi subț ascultare
În legea lui dictată; quoci altfel în cenușă
Va fi redusă Roma și'n sânge inecată,
Ci este mult mai bine un rege să 'și ia Thronul
Si cu puterea 'n mână, de sus să dea commande
Mulțimii scăpêtate, supuse și docile,
De quât să aibă-a face cu ómeni que-au de tóte
Buibați, tari în cerbice, și plini de arroganță.

(Lui Albin)

Te-du; aștept aici p'ascuns pe principessa.

(Lui Messala)

Rêmâi aquí, Messala.

SCENA II.

ARONS, MESSALA

ARONS.

Tu que ai făcut? ia spune'mi.
Putut'ai lúngò Titu, să-i mai înfrângi curagiul?
Creȃi să'l adduci în partea principelor dynastici?

MESSALA.

Ți am spus'o din ainte; è inflexibil Titu.
El patria 'și adórá, à filiul lui Brutu
Îi sémênă în tóte. — Ca om își are ânse
Și părțile debile. Senatul 'l amărășce
Si arde d'altă parte d'amor pentru Tulia

Ambiția, amorul, orgoliul, gelosia,
 Si focul pasiunii, și-a annilor junete
 Îmi pot deschide callea însinuării melle.
 Sper mult, ci libertatea 'l împórtă peste tóte.
 Amorul 'i è în culme, ci Roma è mai forte
 Si predomină 'n tóte. M'am încercat cu 'ncetul
 Să 'i sting aquea horróre que'n inima lui pórtă
 La numele de rege! I am combătut atâta
 Severul prejudițiu; și n'am putut străbatte
 Qu'al lui Tarquiniu nume 'l aprinde de mânie
 L'auđul lui m'arrestă, nu va să mai asculte,
 Tăcuiu quó perdeam totul, d'așu fi vorbit mai multe.

ARONS.

Așă, nu ai speranță mai mult qua să 'l îndupleci.

MESSALA.

Pe frate-său mai facil l'am dat în partea nóstră
 Putuiu seduce unul din filii lui Brutu.

ARONS.

Cum? ai putut ajunge să'mi dai pe Tiberin?
 Prin quare 'ndemânare sau intrigă ferice?

MESSALA.

Ambiția lui numai m'a ajutat în tóte.
 De mult suffere 'n sineși, cu neplăcere vede
 Distinsa differință onorilor adduse
 Quât lui, quât l'al lui frate.
 Drapellele întinse sub bolte suspendute,
 Festónele de lauri, și pompe triumphale
 Si'n tótă sərbătórea Romani, Brutu 'n preună
 Cu inima, cu sufflet la Titu să se uite
 Pe dënsul să'l inalțe. Aquestea poți pricepe
 Quó Tiberin le vede ca nisce crude-affronte,
 Si'n inima'i năspřită, ațită și aprinde

Veninul gelosiei. —

Pe lîng' aquestea Titu, cu bunătatea 'n suflet
 Si cu seninu 'n frunte, și ne putînd a'i trecce
 Prepus or gelosie prin limpedea lui minte
 Din carru'i de victorii, îi tinde voios mâna
 Si 'nbrăcișându'l pare quô 'l culmă de mărire'i.
 Pândeam ș'affaiu momentul în moțiuni d'aquestea,
 A'i spunne ș'a-'i depinge qua que fel de splendóre
 N'ar fi avut pe dînsul în curțile regale
 Cu ranguri mai înalte și mult mai gloriose
 Si pusu-'i-am nainte și 'i am promis atâtea
 Dela Tarquiniu ênsuși quô va avé în Roma
 Onorile mai nalte secundul dupô rege.
 S'uimisse bietul june stringîndu-mă de mâini.
 Al tîu este cu totul: voieșce să 'ți vorbescă.

ARONS.

Cređi tu, să pótă óre, a ne predà la nópte
 A pórtă Quirinală?

MESSALA.

Titu command' acolo, și aspra lui virtute
 Va fi fórté fatalé la planurile nóstre
 E cà un đeu protector al destinatei Romei.
 Ia bine mult aminte la un atacu c'aquesta
 Putè-vei mult cu dînsul, perđi totul fărô dînsul.

ARONS

Ci quând dorì atâta să aibă consulatul,
 Cređi tu qu'a să refuse onorile supreme
 Pe Tullia și Thronul, drept prețu l'al lui curagiu?

MESSALA

Sêlbatica'i virtute v'avé drept affront Thronul.

ARONS.

Dar amă pe Tulia.

MESSALA.

O-adără, Domnul meu,

Ș'o amă pin' acolo quô luptă cu ardóre,
 Quă arde pentru dënса detestă p'al ei Tată.
 'I è frică să'i vorbescă, și geme de tăcere,
 O caută și fuge, și plânsul își devoră,
 Quôci n'are din amoruri de quât furórea numai
 Și 'n agitațiunea unei tempesti funeste
 Quâte-un moment adessea restórnă-un curagiu mare,
 Eu sciu quine è Titu, ardent impetuos
 Se dă, și dă 'nainte mai mult de quât așu vrè.
 Ambiția superbă que 'n inimă innécă
 La flacăra iubirii, 'i aprinde existența,
 Incendiu viiu devine.
 A! quată fericire să 'și vedă la picioré'și
 In tremur senatorii plecându'și a lor frunte
 Ci m'așu încellà fórte d'așu cutedă promitte
 Qu'ar vrè să se suppuia l'aquest fatal amor.
 Voiu să mai cercu o dată, și astăzi mai voiu încă....

ARONS.

'Mi è de ajuns amorul, să 'l dea in partea nóstră
 A Tulliei cătare, o singură-a ei vorbă
 Mai mult póte să 'mmóe ferocea lui virtute
 De quât subtile tururi d'o artă seductóre
 A quellor que conjură sau unui sol cà mine.
 Să n'aștepti dela ómeni, de quât del'a lor patimi,
 Ambiția la unul, la altul tenerețea.
 Aquestea quând conjură servescu mai mult pe rege.
 Intr'ênsele-am speranța; mai tari sânt dequât mine.

(Tullia intră, Messala se retrage).

SCENA III.

TULLIA, ARONS, ALGINA.

ARONS.

In ast moment, o Dómnă, luaiu scrisóre-aqueasta,
 Que-am ordine-a remitte în mâinile'ți auguste,
 Si quare 'mi-a trimis'o Tarquiniu, pater, rege.

TULLIA.

O Ței! scutiți pe pater, schimbați'i destinata!

(Citește)

„ Al Romei Thron eși-va din propria'i cenușă,
 „ El vingătorul ênsuși que-a desthronat sovrantul
 „ El Titu-heroul Țillei, va realța pe rege.
 „ La el stă a define un șceptru que din sufflet
 „ Voiu a'mpărți cu dênsul:
 „ Iar tu addu'ți a minte quô eu 'ți am dat viața,
 „ Si eugetă quô sôrta 'mi depinde dela tine,
 „ Poți refusă toți regii, p'al Liguriei rege;
 „ De 'ți è scump, dilect Titu, va fi al teu consôrte.“
 Citit-am ôre bine! Se pôte?... Titu... Dómnne!
 Tarquiniu în disgrății, superb și inflexibil
 Putér-ar?... D'unde-o scie?... și cum! Ah! mă ascultă,
 Au dóră vor să 'mi smulgă secretu-inimei melle?
 Nu'nveninà, o dómne, amorul que m'adapă
 Să n'attingi cu vr'o cursă debila mea junețe.

ARONS.

Nu, Dómna mea, eu nu șciu de quât a mă suppunne
 La que'mi spune Tarquiniu, s'ascult de datorie,
 Să tacu, s'aștept comanda din gura ta augustă,
 Nu este-al meu să caut sau să voiescu să aflu
 Secrete que în sinu'mi 'ți è témă a le 'ncrede.
 Nu voiu nici a deschide un ochiu presomtuos
 Peste un vél sânt sacru que-arrunci assupra lor.

Ci singura'mi solie 'mi ordonă a 'ți o spunne
 Quô cerul va prin tine s'ardice ast imperiu.
 Qu'ast thron è prețul ênsuși que cerul va să puie
 P'a vóstre mari virtuți.

TULLIA.

Que eu s'ajutu pe pater; ș'al meu să fiă Titu!
 Se póte-aqueasta, Dómnne?

ARONS.

Nu te 'ndoi, Augustă,
 El de al vostru sânge are 'nteres nespus.
 Ș'austeritate tristă aquestor publicani,
 Revoltă fiertatea a marei salle inimi;
 Al senatului refus 'i a oșerit curagiul
 E spre Tarquiniu pater, cu inima întrégă.
 Termină singur' astădi o faptă p'astă calle,
 Nici qu'am pretins vr'o dată în inima-a'i pătrunde;
 Ci fiind quô te cunóșce, sânt sigur quô te-adóră.
 Que ochiu, fără uimire puté-va qua să vedă
 O diademă-offerită de mâinele'ți auguste
 Si adornată ênsuși pe splendida ta frunte.
 Vorbesc'e'i numai, Dómnă, și poți tóte cu dênsul.
 Cu-inemicul regilor ađi singură triumphă,
 Dela senat ađi smulge, și dă l'al têu părinte
 P'ast defensor al Romei ș'al ei ău tutelar,
 Si merită onórea quô ai într'a ta mână
 Si causa paternă ș'a Romei demnă sórtă.

SCENA IV.

TULLIA, ALGINA.

TULLIA.

O cer! quată thémie la 'nalta-ți bunătate
 Îți sânt datóre astădi, a melle calde lacremi

In fine te desarmă; totul se schimbă astăzi;
 Dreptatea 'n aste focuri que m'ard pîn la roşire
 Le dă ađi puritatea cu justă recompensă
 Que le deşchide drumul qua 'n tótă libertatea
 De faţă să s'arate.

(La Argina)

Te-du şi 'l cată, du-te, allérgă-o Dei! dar fuge,
 Se teme să mă vadă! Se póte, vai! să fiă
 Ferice şi să n'aibă sciinţă d'al seu bine?
 Ci n' ascult acum óre vre o speranţă vană?
 Se póte Titu s'aibă vre o horróre-atâta
 Pentru senat de mare! — Dar vai! que đicu eu ânsé.
 Puté-voiu fi datóre desdemnului que 'l stringe
 Qua tótă-a mea dorinţă să se 'mpliněscă 'ntrégă
 Din propria'i ardóre sublima 'i tenerete?

ALGINA.

O sciu, sciu pinó unde senatul îi aprinse
 Bărbata lui minie! şi quât de tine arde.

JULLIA.

Tot pentru mine face, nu te 'ndoî, el m'amă.

(Algina ese)

Te du, iţi spuiu . . . ci ânsé, schimbarea-asta extremă! . . .
 Aquest înscris! . . . O ceruri! De quâte şi mai quâte
 Si cugete şi doruri îmi sînt greu combătute
 Si inima şi mintea, precum ş'a mea virtute!
 Onórea, datoria, 'şi gloria şi mintea
 Tóte 'mi ordonă aspru.
 Que! — Augustul divul pater să fiă dator mie
 Si focurilor melle şi sceptru şi coróna?
 Să fiu eu legeméntul, eu între el şi Titu?
 A Statului fortună să nască din suprema
 Si 'ntrégă'mi fericire?
 O tu, scumpul meu Titu, quând voiu puté a'ţi spune

Quă pociu să 'ți dau de față și inima și mâna?
 Quând voiu putè, dilecte, în justele'mi transporturi
 S'auđu vorbele talle faró regret sau témă
 Să spuiiu a melle focuri în lină consciință
 Mi s'a 'ndulcit amarul, și-a melle sufferințe.
 Te iert Romă de tóte; quóci cađi în servitute
 Quât te-abandonă Titu! Senat, éttó 'ți căderea
 Al meu quât va fi Titu. Heroul têu mé amă;
 Tremăți, Senat și Romă, plecați-vè la rege.

SCENA V

TITU, TULLIA

TITU

E-adevèrat, o Dómnă? Mai bine voiesci încă
 Se veđi pe odiosul Roman que îl abhorră
 Ultratul al teu sufflet? p'ast om, crud și culpabil?
 P'ast inimicu..

JULLIA

O ceruri! tot, astăđi s'a schimbat,
 Destinul îmi permite... Ascultă! cată'mi spune
 Daqu'am avut vr'o dată domnie-adevèrată
 P'al têu superb 'nalt sufflet.

TITU.

Te poți îndoi óre d'astă putere-acerbă,
 De focurile melle, de crima mea înaltă,
 De cruda'mi disperare? Pré mult, ah! ai assupră'mi
 Terribila putere, și cruntă și funestă.
 Amorul îți suppuse viața'mi la picióre
 Đille și ore tóte que le detestu atâta,
 Comandă și desécă 'ți mânia ta quea dréptă
 Quó sórta mea 'ți è 'n mână.

JULIA.

De tine-a mea depinde.

TITU.

De mine! Tremur, Dómnă, și nu cuteđu a crede
 Quó nu mai sânt obiectul al justei vóstre urre?
 Termină, principessă, explică'mi que speranță
 Într'un moment mă 'nalță în culmea fericirii?

JULIA (dându'i scrisórea)

Citesce. Dela tine depinde fericirea
 S'a ta ș'a mea 'n preună, ș'augustului meu tată.

(pe quând el citește)

Pociu dar avè speranță . . . Dar que cătare cruntă.
 Que mornă acceptare, que frunte consternată!
 O Dei! . . .

TITU.

Que lovitură! disgrățiat de mine!
 Destinul que în urmă din pas în pas m'allungă
 Mi-arată fericirea și 'n dată 'mi o și smulge.
 Si culme peste tóte din rellele que suffer
 Quând pot a te possede, atucia te și perd.

JULIA.

Tu Titu?

TITU

Dar; viața'mi d'acum è condamnată
 Pe lúngö horrori cumplite la culmea infamiei
 Să vënd una din doè pe Roma sau pe tine;
 N'am d'astăzi înainte de quât s'allegu or chinuri,
 Or crime ne-auđite.

JULIA.

Que spui? quând a mea mână

Îți dă o diademă, quând poți a mă obține,
 Quând inima'mi ferbinte a ta cu totul este,
 Nu pot a mai ascunde, puterea legitimă
 Augustului meu tată, mă lasă s'allegu sôrta
 'Mi autorisă voiea, și quând creșuiu, o di
 Din viață'mi mai ferice, quând a venit momentul
 Să pot a'mi dă pe față și inimă și sufflet
 Făr'a roși de nimeni, aquest moment, ingrate,
 Fu destinat să 'mi fiă, moment de repentire?
 Dar cum cutedi a 'mi spunne d'amaruri și de crime?
 Să fii una cu-ingrații, cu dênșii a combatte
 Pe legitimul rege, să'mi dai inima 'ntregă
 Si să împili atâta, să 'ți fie detestabili
 A melle bine-faceri, éttö a mea sventură
 S'a ta farö-de-lege.
 Deschide 'ți ochii, Tite, și cumpënesce singur
 Refusul senatului, sau plina-a tot putință.
 Din doë-allege una. Vrei alții să 'ți dea lege
 Sau să o dai tu singur? vrei popol que te 'mpilă
 Sau thronul que-te nalță? vrei Roma sau pe mine.
 O dei! cătați la dênșul, și 'l luminați mai bine
 Spre a 'și allege partea.

JITU (remitându'i scrisörea

Eu partea 'mi am alles'o.

JULLIA.

Hei bine! spune'mi darö,
 Cutedă qua să meriți or grația 'mi or urra?
 Que sôrta te astéptă?

JITU.

D'a fi demnu și de tine
 Și demnu de mine ênsumi, d'a'mi dà Romei credința
 Și amorul meu tot ție, d'a arde pentru tine
 Și d'a protege Roma; d'a 'ți adorà virtutea

In admirarea pură; de a te perde, Dómnă,
Din dorul să te merit.

JULLIA.

Așà nu mai è vorba...

TITU.

Ah! iartă, principessă!

Uitând a mea furóre respectă 'mi neputința;
Aibi dor de al meu sufflet, que singur se detestă
De 'l ai urri s'ar crede în tóte mai fericie.
A te lăsà è mórte, a te urmà, . . . opprobriu!
Nu e nici pentru tine nici faró tine viața
Si voiu să mor 'nainte d'a perde-amorul têu.

JULLIA.

Tóte îți iert, o Tite, amorul meu e-al têu.

TITU.

Hei bine! 'mi dai amorul, ai sufflet de romană,
Republica respectă, ș'attunci vei fi mai mare
Mai mult de quât regină.
Addu'mi drept dotă 'n casă nu rang, onori de rege,
Qui-amorul libertăți, a Romei fericire,
Respectul l'a ei lege. Să fiă Roma mumă
Și Brutu al têu tată, și eu soldatul Romei,
Voiu fi mai demnu de tine și glorios consórte.
Invinge toți Romanii în generositate
Intrece-i în virtute, și fă-i să recunoscă
Divina libertate la fata unui rege.

JULLIA.

Ah! quine? eu trădare!

TITU.

Mé perdu de disperare!
Nu sciu nici să mai judicu, Nu, cerul ne ferescă!

Trădare è nedemnă, è órbă și barbară
 Eu știu que è un tată, și sacrele lui drepturi
 Știu iar quó al meu suflet cu totul al tãu este,
 Și nu mă mai cunosc.

JULLIA.

Te uită la ast sânge quare-mi a dat viața
 S'ascultă al lui țipet !

TITU.

Dar pot s'astup auđul la propriul meu sânge,
 La Patrie ?

JULLIA

Barbare! și undé faró mine
 Vi'ó patrie mai affi ?

TITU

Noi sântem adversarii, natura ca și legea
 La amândoi ne 'mpune funestă datorie.

JULLIA.

Noi adversarii ? se póte din buza ta să éasă
 Ast nume ?

TITU.

Da, din buză, nu ánsă și din suflet.

JULLIA

Ajută 'mi dar, cutédă, iubești, rěsbună 'mi daró.

SCENA VI

BRUTU, ARONS, TITU, TULLIA, MESSALA, ALBIN, PROCULU, LICTORI.

BRUTU (La Tullia)

Cată să pleci, o dómnă.

În primele amestecite tempestelor civile
 A fost cu neputință qua Roma să 'și remintă
 A te trimitte-a casă la ȕei tēi domestici ;
 Tarquiniu pōte ênsuși în ast timp de desastre
 Preocupat cu mintea d'a nóstră-exterminare
 Și confundându'si casa în rellele din Roma,
 S'a și uitat copilla, de è viiă sau mórtă
 Și nici n'a mai querut'o. E trist a-adduce-aminte
 Impregiurări că-aquestea, è timp quă fiă quare
 Să'si facă datoria. Din partea mea și-a Romei
 Esci liberă d'a merge în brațele paterne
 Și de te-astéptă-acolo, vr'un thron unde te chiamă
 A cerului voință, să aibă thronu-aquella
 Drept scut de appérare ș'eternă custodie
 Dreptatea quare ține și popolii și regii,
 De vreți respectul lumii, aveți respectul legii
 Quōci quine-ascultă leg a è respectat de'popol.
 Vreți drepturi, recunósceți qu'aveți și datorii
 Și daqua-adulatori prin rellele învături
 Vē facee să vē-abatteți din regula dreptății,
 Aveți nainte Roma și sórta lui Tarquiniu,
 Qu'aquest mare exemplu să serve 'n viitor
 Spre-a Regilor lumină ș'a lumii fericire.

(Lui Arons)

Senatul 'ți-o remitte, o poți luà și du-o
 În mâinele paterne, sau în thalamul nunții.
 Te va conduce Procul pinó la pórtă sacră.

TITU (la o parte)

Furóre disperată a pasiunii melle !

(Se duce spre Arons)

Eu nu suffer aqueasta.

(Brutu și Tullia esu cu escorta lor, Arons și Messala remân)

O ȕei !   crudă mórte rușinea și durerea !

(lui Arons)

Potu qu te-va cuvinte ? . . .

ARONS.

E scurt, domnul meu, timpul.

Merg nd cu principessa, cată-a urmă pe Brutu.

Pot să 'nt rȕiu departul quel mult pentru o oră:

Que ai spunne 'mi  dat  qu  timpul nu ne ieart .

In camerele d mnei noi vom put  'mpreună

Vorbă despre-a ei s rt  precum și de a v str .

(Ese)

SCENA VII.

TITU, MESSALA.

TITU

Destinul, que ne-adună, și quare ne desparte,

Aquel destin ne face a fi tot inemici.

S'ascundă, daqua p te, furorile și lacrămi,

MESSALA.

Amorul ș'a lui carmeni, virtușile 'mpreună

Le pl ng disgrașiate qu  inima Tuliei

Er  demnă de tine și merita s' o ai.

TITU.

Nu, veș  acuma singur, qu  Titul nu mai p te

A fi al ei cons rte.

MESSALA.

De que ? Que te opresce ?

Que scrupul se oppune dorinșelor que ai ?

TITU

O ! legi abominabili que cruda îmi impune !
 Am desthronat tyranii, ș'acuma să 'i servescu !
 Am mântuit un popul, ș'acuma să 'l trădau !
 Amor a quărui forță am combătut atâta,
 Să aibă-acum assupră'mi atâta influință !
 Eu să expuiu pe tata-meu aquestor cruți tyranii ?
 Si quare tată ? Brutu, exemplu omenirii.
 Tăria țerei salle que-a vrut să fiu că dēnsul,
 Și quăruia urmându 'i l'ășu fi ajuns o dată !
 O que destin horribil după virtuți atâtea !

MESSALA.

Că cetățen al Romei avuși virtuți înalte ;
 Stă dar acum la tine să aibi quelle de domnu.
 Și stă în a ta voie să fii îndată rege.
 În ast moment ferice în mâini cerul îți pune
 Vendicta și imperul și ênsuși pe Tulia.
 Que dîcu ? Consolu-aquesta, que-herou se și numeșce
 Părinte, întărirea și fondator al Romei,
 Que 'n ochii tēi se 'mbată de pompe și thēmaie
 P'a thronului ruine sfărmat de a ta mână
 De n'ar fi condus bine aqueastă mare luptă
 Eră să fie astăzi că un rebel culpabil.
 La numele tēu propriu de mare vingător
 Și încă și mai splendid de făcător de pace
 Readdu-ne în starea aquellor ferici dille
 Pe când străbunii noștri, ferici, dar guvernați
 Și liberi dar cu domnul, avea tot o balanță
 Ș'aqueeași greutate, ș'al popolului bine
 Ș'a regilor mărime.

Roma pe dēnsii n'are o urră ne'mpăcată
 Roma-are să 'i adóre de vei domni assupră'i.
 Puterea suverană que am vedut la rōndu'i
 A trage dela popul sau urra sau amorul

902962

Pe quare-o respingu unii și alții o dorescu.
Din tóte guvernările este mai rea sau bună,
Sub tyranni detestabile, sub regi quea mai divină.

TITU.

Messala, cugeți óre quó tu vorbesci cu mine,
Quó eu nu vėdu în tine de quāt un trădător
Și quó tot ascultându-te începu a fi și eu?

MESSALA

Hei bine! află daró quó au să'ți fure alții
Nespusa fericire, de quare fugi atâta;
Quă o să facă alții, que tu o puteai facee.

TITU.

Alții! stăi; o Dei!... quine.

MESSALA.

El ęnsuși al tėu frate.

TITU.

Frate meu?

MESSALA.

Lui Tarquiniu 'și a dat a sa credință.

TITU.

Fratele meu să trade! el trădător al Romei?

MESSALA.

El nu tradă ci serve și Roma ș'al sėu rege,
Tarquiniu fără voiea 'ți de ginere n'allege.
De quāt Romanul quella que l'ar putė definde.

TITU.

O cer! Perfide-ascultă; mult suffletu'mi resistă
Seductiuni talle și n'am cunoscut ęncó

Abysu 'n quare-atâta te'ncerci a me 'nbrânci.
 Tu creși a mẽ induce în cursa-a mai fatală
 D'a fi fratelui propriu complice or delator;
 Din amêndoë ânsă mai bine al têu sânge.

MESSALA.

O poți face ș'aqueasta, lovesce quõ o merit
 Quõci vruiu a 'ți face bine. — Cu innocentu'mi sânge
 Unească a ta mână ș'al fratelui ș'amantei.
 Cu-a lor capete 'n mână te du la senat quere
 Drept preț valorii talle de Consulat onórea,
 Sau singur eu acuma voi declarà complicitii,
 Și voi începe 'n dată horribil sacrificiu.

TITU.

Stâi locului, o monștru, nu 'mpinge disperarea.

SCENA VIII.

TITU, MESSALA, ALBIN.

ALBIN

Solul toscan voieșce îndată să 'ți vorbească;
 E 'n stanța principessei.

TITU.

Mě duc dar la Tulia...

Allergu, o Dei ai Romei, ai Patriei protectori,
 Loviți inima-aqueasta, ș'o spargeți spăimântată
 De propria 'i rușine. Erà mult virtuoasă
 De n'ar fi fost amante!
 Senat, așa dar ție se 'njunghie-atâta amor.

(Lui Messala)

Ingrate, ție!.. Aide .., Vești capitolul asta ?
E plin de monumente fidelității melle!

MESSALA.

Nu cugeți și mai bine quō-è plin d'ingratitudea
Unui senat barbar ?

TITU.

O sciu, dar auđu vocea a cerului que tună,
Pe capul meu și strigă: Stăi, miserabil, stăi !
Nu vești, quō 'ți trădai țerra?—Nu, Romo! nu, o Brute!
Nu ței que mă protegeți! eu sunt tot Titu âncō.
Tot gloria urmédă în urmă p'a mea calle ;
Sorgintea d'al meu sânge eu n'am desonora to ;
Victima vè è pură și daqua ađi se quere
Ca Titu fără voieă 'i să cađă 'n far'-de-lege
Sau daqua este scrisul să cađu pînă în urmă
Sub sórtea que mă 'mpilă, o Dei, salvați Romanii,
Loviți mai din ainte, a nu se 'mplini crima

ACTUL AL PATRULEA

SCENA I.

TITU, ARONS, MESSALA.

TITU.

Sunt rezolut, am spus'o; plecați, prè mult s'așteptă ;
Turpid și 'n disperare, nu voiu s'auđu nimica.
Lăsați'mi bărbăția, lăsați-mè 'n durere . . .
Sunt tare 'n contra vóstră; sunt debil la ei lacrèm'
N'am s'o mai vèđu: se duce. — Trădat în fermitate,
Herou sunt cu Tyranii, și . . . timid cu Tulia.
N'am s'o mai vèđu! . . . să plece . . . O cerule! o Ței!

ARONS.

Am mai rămas aicia spre interesul vostru;
Si ora acordată trecù, quând am querut'o,
Fu numai spre-a'ți complace; quoci tu ai reclamat'o.

TITU

Eu! cum! Eu am querut'o?

ARONS.

Așa și ai uitat'o.
Oh! așteptam în sine'mi o sórtă mai ferice
Pentru voi ambii, Tite. Speram cu a mea mână
A 'ncoronà ardórea que p'amëndoi vè face

Mai demni unul de altul. — Dar vai! să stăm aici :
Nu mergem mai departe.

TITU.

Quât ești de crud, Aronte!
Tu 'mi-ai vădut rușinea și totă umilința :
Tu ai vădut pe Titu să șovăie în dubiu.
Fugi calid, versat martur codardei melle patim'!
Que peptu'mi desbărbată cu suffletu 'mpreună ;
Te du la regii vostri, denunță'mi turpitatea
Și spune questor tyranni, surpați de al meu gladiu
Quō cu fiul lui Brutu am plâns 'nainte vóstră.
Ci, nu uită, mai spunne quō 'n totă-a mea uimire,
Cu totă cutedanța 'ți, cu Tullia 'mpreună.
Cu toate-alle ei lacrăm', și carmeni, și durere,
Tot vingător de sine 'mi, înalt liber cu fruntea
Tot am rămas Roman.
Quō-al lui Tarquiniu sânge nu 'póte-a a mă suppunne
Și uite! quō jur încă eternă, cruntă luptă,
Și ura astui sânge que-atâta il ador.

ARONS

Eu scuđu durerea 'n quare simțirea 'ți è coprinsă
Și îți respect d'aqueasta funeste prejudiție.
In loc dar de 'mputare, complâng, suspin cu tine.
Îți spui quō ea nu duce, pare copilla móre.
Rămâi cu sănătate.

MESSALA.

O cer!

SCENA II.

TITU, MESSALA.

TITU.

Nu è cu capul una,
Nu pot nici mort să suffer a o lăsa să ésa

Din alle Romei castre; o voi reține însuși
Cu-expunnerea vieții.

MESSALA.

O vrei...

TITU.

Sunt prè departe
De a'mi trăda eu țerra. Tot Roma è mai mare!
O știu quò ea va 'nvinge. Cu tóte-acestea ânsè
Tulia este una cu destinata mea :
Peste putință una-a se despărți de alta.
Respir, trăiescu, perì-voiu și pentru ea murì-voiu.
Ia 'mi cauza assupra'ți, în locul meu te pune
Aibi pietate, vire, d'amarurile melle!
Te du, amicii scólă, adună 'mi toți soldații
Vrënd or nevrënd senatul, îi voi reține pași
Pretinde-voiu qua 'n Roma ea să rămâie ostagiu,
O voi.

MESSALA.

In quâte chinuri amorul têu te lęgă!
Și que pretinđi tu óre prin ast fact temerariu
De quât a 'ți dà pe față nematur fără fructe
Disgrațiatu-amor?

TITU.

Hei bine! më voi duce
S'o quer dela Senat.
Tu mergi la regii aia a le 'ndulci asprimea
Le spunne quò 'nteresul al Statului, și Brutu...
Vai! quâtă exaltare în cugete superflue!

MESSALA.

In justa ta durere que simte al têu suflet
Spre-a te servì... se cade...

TITU.

Se cade să o veđu
Si să 'i vorbese se cade. Ea trece pe aicia.

Si quel puçin, s'auđă eternele'mi adio.

MESSALA.

Vorbesce'i, da, — mē crede...

TITU.

Perdut sūnt! étt'o vine!

SCENA III

TITU, MESSALA, TULLIA, ALGINA.

ALGINA.

Te așteptă, plécă, Dómnă.

TULLIA.

Crudă sentință-Algina,
Ingratul! iar m'attinge, și Brutu înainte'mi
Imi pare-un ȕeu terribil armat în contra nóstră
Iubescu, și plāngu și tremur, și inima'mi imi fuge.
Aidem.

TITU

Nu, stai, așteptă.

TULLIA.

Que mē voesci, barbare?

Să mē seduci, și umili

TITU.

În astă ȕi funestă

Eu sciu de datorie, iar nu d'a mea voință
Eu mintea am perdut'o, și tu 'mi o ai răpit.
Hei bine! condu'mi pașii, guvernă-a furóre ;
Domneșce că un tyran peste simțirea 'mi tótă
Si de cuteȕi dictéză alle lui Titu crime.
Nu! vrei qua să dau pradă la flacăr', la carnagiu
Si muri și cetățenii, salvați de braçul meu,

Abandonat un tată d'un filiu furios,
Sub ferrul lui Tarquiniu?...

JULLIA.

Să mă ferescă cerul!

Natura îți vorbește, 'mi è scumpă a ei voce
Tu m'ai deprins să tremur d'onórea-unui Părinte
Te-assiguru, quó d'ađi Brutu, è ênsuși al meu tată
Al têu è al meu sânge que pentru-al lui răspunde
Amorul, hymeneul, și ڊillele 'mi sânt gagiul,
Voiu fi 'n mâinele talle, și fia lui ș'ostagiul
Mai poți deliberare? și cređi iar quó 'n secret
Pe thron te-ar vedè Brutu cu multă întristare?
In adevěr quó n'are pe frunte'i diadema
Subt un alt nume ânsé, el ênsuși nu è rege?
D'un an îi è domnirea, și 'n dată . . . ânsé, vai!
Que debile cuvinte, quând tu nu mă iubești!
Nu 'ți ڊicu de quât o vorbă. Plecu... Dómne! și te-ador.
Tu plângi, și daqua tremuri, tot mai è timp, vorbește,
Đi un cuvânt, ingrate? que vrei, que queri mai mult?

JITU.

Atâta mai lipsesce amarei melle sórte,
Să am și a ta urră.

JULLIA.

Pré mult să 'ncercu atâta

Indemnele 'ți murmure, și vane 'ndatoriri,
Si plângerii, și injurii. D'ajuns sufferiiu multe;
Îți dau 'napoi amorul, que-a turburat p'al meu,
Ia'ți vanele promitteri ș'atâtea jurăminte
Que sânt cu mult mai relle, de quât aspre refusuri,
N'a să mă ducu să caut în fundul Italiei
Mărimele fatale sacrificate ție,
Să plâng în depărtare, în brațele unui-regc
Ardórea 'mi în disgrății simțită pentru tine.

'Mi am regulat destinul, Romane que esci aspru
 Si affectești virtute amantei que te-adără
 Herou qua să mă umili, și timid la dorința 'mi,
 Incert în dor, promitteri, învață-a le 'mplini
 Vedè-vei qu'o femee que o dispreți atâta
 Ea quel puçin în scopu'i a fost nestrămutată
 Si prin nestrămutare que inima'i intrarmă
 Vei recunoșce, Tite, pe quât 'i-a fost amorul.
 Sub-muri-aqueștia ênsuși unde îmi domniã străbunii
 Aquești muri que-a ta mână definde 'n contra nôstră
 Sovranilor ai Romei, și unde ai puterea
 Să mă trădai atâta cu aqueiași ultragiare
 Que 'n contra lor tot fulgeri, și unde-a mea credință.
 'Mi ai amăgit atâta, și 'ți riði d'a melle focuri,
 Aquì, jur pe toți ðeii que bat pe toți sperjurii
 Quò braçul meu aquesta, în propriul meu sânge
 Stergênd ultrage injurii, mai just de quât al têu
 Și mai nerevocabil, ingrate, braçul asta,
 El îmi va dà pedépsa, quò te-am iubit atâta,
 Și făr' a te cunósce. Mě due....

TITU (opprindo)

O! nu, nu Dómnă,
 O queri? pe voiea'ți fiã, o vrei-éttö mẽ tremur
 S'allergu spre a 'ți complace; cu-atât mai neferice,
 Cu quât quò 'n passiunea 'mi, inima 'mi nu se scusã
 Cu nici-o-illusiune, cu quât în astã extremã
 Desordine fatalë nu gust încai nici trist'a
 Și vana-aquea plăcere d'a m'amăgi eu singur;
 Cu quât șciu quò amorul mẽmpinge să iau svolul
 Spre mare făr' de lege; cu quât m'ai vins barbaro
 Avênd mințile 'n sine'mi; cu quât blamênd în fine
 Ardórea que m'animã, ador atât virtutea
 Și iau în braçe erima.

Urrașce-mě, fugi, dómnă, și lasã-un neferice

Que móre de ardóre și îi detestă focul
 Que vine 'n a ta urmă subt triste augure
 Trecând prin attentate, măcellu și sperjurare.

JULLIA

Insulți profund, o Tite, funestei melle-ardori
 Simțind cu que putere domnești într'al meu suflet.
 Da, este-a ta viața 'mi, 'ți arăt inima 'ntrégă.
 Cu tot ênsé amorul, cu tótă neputința 'mi
 Mă cređi, Tite, quó mórtea 'mi è mai puçin atroee
 De quât mâna de mire a unui que s'ar teme
 D'a fi al meu consórte
 Si eu să 'i dau corónă, și el să se roșască.
 S'o aibă de la mine!

Momentul éttó vine, moment de 'nfiore
 D'a nóstră despărțire, ci nu uită, o Tite,
 Inima mea ș'amorul, și tu quó poți domni
 O șcii quó solu-aștéptă, consultă, deliberă :
 Cu mine într'o oră vei fi lâng'al meu tată.
 Mă ducu și me'ntoreu iaró in Roma împilată
 Ș'am thronul lúngó tine sau mórte înainte'ți.

TITU

Na mórte, quóci te uită quó viiu

JULLIA

Nu, Tite, stăi,
 Urmându'mi mai departe îți vei repune capul ;
 Te vor prepunne póte ; rămăi aquí, adio,
 Decide-te ș'allege, vei fi ucidătorul,
 Sau soçul meu vei fi?

SCENA IV.

TITU.

Invinge-vei, o crudă, è și cădută Roma.

Te duci, și revii dómná pe dânsa, p'a mea viață
 Revin'o, ș'or m'oiu perde or te voiu coronă
 Quoci crima 'mi quea mai mare 'mi è să te abandon.
 Să'mi cate pe Messala; fugósa'mi imprudentă
 L'a faticat cu totul: è sațiu despre mine
 Amantă-amici, Romanii, pe toți îi perd d'o dată.

SCENA V.

TITU, MESSALA,

TITU.

In fine, vin, ajută'mi furórea mea fatale
 Funestul meu amor. Urmédă-mé.

MESSALA

Commandă:

Tot è dispus; cohorte așteptă lúngó munte
 Și portile's deschise la primul lor semnal,
 Prin jurământ amicii cu mine sînt decisi
 A recunóșce 'n tine al thronului successor.
 Să nu mai perdem timpul. Ađi nóptea è mai négră
 Ș'accopere cu umbra'i a nóstre 'nalte planuri.

TITU.

S'appropie momentul: Tulia îl așteptă
 In fine și Tarquiniu imi are jurământul.

(Fundul Theatrului se deschide)

Mis'a decis de sórtă... Que vėđu! E Brutu ênsuși.

SCENA VI.

BRUTU, TITU, MESSALA, LICTORI.

BRUTU.

E in pericol Roma, in tine speru, allérgă.

Senatul are scire secretă, și de sigur
 Quô se atacă Roma acum la mieđul nopții.
 Spre-a sângelui meu stemă și pentru-a ta valóre
 Dela senat querut-am să ți se dea onórea
 D'a commandă tu ênsuți în ast extrem pericol :
 Senatul 'ți o accordă, o^o-fiul meu, te'ntrarmă
 Si du-te spre salvarea și gloria romană
 Să mai triumfi o dată. Spre a Romei libertate
 Expune'ți dă 'ți viața, tot una 'mi è de scumpă
 Si viața ș'a ta mórte, triumphător or mort.

Mi è tot atât de mare, 'mi è tot atât urarea
 Si d'una și de alta.

ȚITU.

O cer!

BRUTU.

O fiu!

ȚITU.

O pater! în alte mâini depune
 Favórea senatorilor, și sórta romanímii.

MESSALA.

Ah! quătă turburare de inimă, de sufflet!

BRUTU.

Puté-vei tu respinge onórea que 'ți accordă?

ȚITU.

Eu? quine? înalt Dómne!

BRUTU.

Que! inima'ți aprinsă

De demna attitute senatului spre tine
 E ulcerată âncó d'al lui refus legitim?
 Ai fost nedrept, copille, în querrerile talle,
 Pretențiuni frivole. Mai este timp acuma,
 Mai poți dà ascultare capricielor talle?

Nu ai salvat tu Roma ? și n'ai d'ajuns cu-atâta ?
 Onórea-asta-immortale nu 'ți-a culmat dorința ?
 E glorie mai mare, mai 'naltă fericire
 De quât divinul titlu de salvator al Romei ?
 Ai vrut și consulatul ! un titlu van que trece
 Cu anul din preună ? și legea îți commandă
 S'aștepți pînó la ora quând toga te immantă
 Cu-a virului valóre. Incetă d'a mai quere
 Prematur o favóre que nu 'ți póte dà legea :
 Locul que 'ți dau, acolo 'ți è postul de onóre.
 Te du, pept în ainte și suffletul têu n'aibă
 Or urra or urgie de quât spre tyrannie.
 Eu sunt aquellași pater ș'al Statului ș'al têu.
 Dă sângele têu Romei, și alt nimic nu quere.
 Herou è mare titlu, dar este mult mai mare
 Să fii cetățean, Tite.

Sînt, fêtul meu, la margini, spre-a'mi terminà viața
 Triumphătórea 'ți mână, îmi va închide ochii :
 Ci susținut de tine nu móre al meu nume.
 Renașce-voiu spre Roma, și voiu trăi în Titu.
 Si que ȕicu uite, Tite, veni-voiu dupó tine.
 In annii cărunteței nu'mi mai lăssaró ȕeii
 De, quât curagiul numai neascultat de mână
 In urmăți cu victoria voiu fi tot lungó tine
 Sau voiu murì 'npreună cu pavesa la peptuți
 Fiă liberă Roma și fiă făró noi
 Jos morți plângă-ne Roma, dar plângă gloriósă
 Și spaimă la tyrani.

TITU.

Messala !

SCENA VII.

BRUTU, VALERIU, TITU, MESSALA.

VALERIU.

Cetățene, fă să fim singuri, éssă,

BRUTU (La fiul său)

Svólă.

(Titu, Messala se retrage)

VALERIU.

Roma-è trădată.

BRUTU

Que auđu? A!

VALERIU

Conspiră

Și dubiu nu mai este, sântem trădați, o Brute,
 Autorul nu se știe aqestui grav complot;
 Ci-al lui Tarquiniu nume începe să s'auđă,
 Și din Romani mulți miseri vorbescu să 'i se'nchine.

BRUTU.

Din cetățenii Romei să 'și quéră singuri férre?

VALERIU.

Codardii imi scăparó, prin căi se respândiró:
 Îi cată după urmă. Este prepusul mare
 Pe Mena și pe Leliu, a regilor organe
 Și alle tyranniei. Aqeste-ascunse curse
 A publicului bine, communei fericiri,
 Reci, gheață spre unire, focoși la desbinare,
 A pune-eternă urră între senat și popul.
 Messala îi protege, și 'n ast ammetecu mare
 Eu unul așu prepune și 'nsuși pe Messala
 Fără-amicia strinsă cu quare 'l stimă Titu.

BRUTU.

Să li se-observe pașii; eu n'am mai mult putere

Legi, libertatea, quăror le sântem noi părinții,
 Rigori nu pot să ierte nici quând sânt necessari:
 A s'arrestà Romanul pe simple presuppuneri
 Ar fi faptă de tyranni, pe quari îi destronăm.
 Aidem la popol iute, cu dēnsul să vorbim;
 Să 'nbărbătăm pe timiți, pe buni să 'ncuragiăm;
 Să facem s'ammuțescă codardii trădători.
 Quăți sânt părinți a Romei, părinți ai libertății,
 Să viiă să 'nbărbate romane inimi, pepturi.
 Vēdēndu-ne, au dōră, nu 'și vor luà curagiul?
 O dei, protectori Romei, mai bine dați cu mórtea
 De quāt cu servitutea. — Senatul să 'mi urmeđe.

 SCENA VIII

BRUTU, VALERIU, PROCULU

PROCULU.

Un sclavu așteptă-afarō, și 'mploră-a ta voință
 Spre a'ți vorbi 'n secret.

BRUTU.

Cum! nóptea? l'astă oră?

PROCULU.

Așà; dice qu'adduce, cà om plin de credință,
 O scire importantă.

BRUTU.

Și póte quō depinde

A Romei mântuire de la solia-aqueasta.

Aidem quō 'ntârđierea è una cu peirea.

(Lui Proculu)

Tu du-te l'al meu fliu; spune'i quō 'n ora asta.

Să țiieste peste tóte la pórtă Quirinale

Și quō pāmēntul strigă cu alle lui victorii,

Qu'a sângelui meu sórtă è d'a distrugge regii.

ACTUL AL CINCILEA

SCENA I.

BRUTU, SENATORII, PROCULU, LICTORI, SCLAVUL VINDEX.

BRUTU.

Așà, se ducea Roma; așà, sub tyranie
Augusta Libertate erà sã cadã stinsã
Sub pașii flã-quãrui, vi se cãscã mormëntul;
Erà perdute tôte! Tarquiniu 'n nóptea asta
Se preparà sã între in mână cu vendicta.
Solul aquella ênsuși al quãrui artificiu
Funestul precipițiu sãpà sub voi, Romani,
Pe lungõ-aquestea, credeți? Avea și Roma filii
Que conspirà in contrã 'i și-ajutorà tyranii,
Le conducea Messala a lor furie órbã;
Ș'astui perfid Aronte el patria 'și vindea:
Ci éttõ veghiò cerul din nalt assupra Romei
Ș'assupra vieței nóstre.

(Arătând la sclavul)

Aquesta-audì tôte
Și trame și dispuneri perfidului Aronte;
Pre'ntêmpinò el crima, și scirea que îmi dette
Îmi deșteptò prepusul, și 'mi ranimò ardórea.
Messala 'n astã nópte, prin mine arrestat,

Este să fiă 'n dată addus 'nainte a vóstră.
 Credeam quó prepararea suppliciuului va smulge
 Din propria lui gură secretul și complicită,
 Îl congiurà lictorii, quând cu un salt Messala
 Scoțând din sin pumnalul, que póte, senatori,
 Îl rezervà-a 'l înfige în pepturile nóstre,
 Junghindu-se și dice; „Quâți vor a'mi șci secretul
 Il vor afla aiquea în inima mea spartă,
 În sângelele meu negru: — quine conspiră, cată
 Să scie și să tacă, să scia și să móră.“
 Allérgă, îl appucă, ei a șciut perfidul
 Să móră că Roman.

Deja din murii Romei Aronte și plecasse;
 Pe câmp pînó 'n departe ai nostri l'allungaró
 Și pun pe dânsul mâna cu Tullia 'mpreună.
 Fiți siguri quó îndată descoperi-va cerul
 Affundurile tóte aquestui complot impiu;
 Allérgă Publicola și cată pretutindenii
 Pe urđitorii lui.

Ci quând noi vom cunóșce pe-infamii pariciđi,
 Romani, fiți bine 'n minte, perfidii n'au iertare,
 De grațió nu scrie d'ar fi d'ai nostri ênsuși;
 Să nu vedeți într'ênsii de quât a lor trădare,
 Și v'adduceți aminte d'al nostru jurámênt.
 A Romei Libertate vê quere-al lor suppliciu
 Și quine iartă crimei îi este și complice.

(Către sclav)

Iar tu que din părinți-ți, și dintr'o sórtă órbă
 Ai fost sclav pîn'acuma, quând equitatea quere
 Să fi Roman, ca alții, prin quare stat, senatul,
 Și Roma è salvată, ai libertatea ênsuși
 Que tu ne-ai conservat'o. Și-avênd d'aquí 'nainte
 Mai multe simțimente, aibi tótă-egalitatea
 A filor mei proprii, și fi de ađi terrórea
 Vendictă la despotii ...

Dar que uet s'aude? și que rumori d'o dată?

PROULU .

Arons este prins, Brute, și vi'l adduc 'nainte.

BRUTU.

Și cu que frunte óre?

SCENA II.

BRUTU, SENATORII, ARONS, LICTORI.

ARONS.

Și pînă quând, Romani,
 Veți profanà atâta voi drepturile-umane?
 Voi, conductori sinistri unui rebel de popul,
 Credeți a 'mpilà regii, în solii lor ministri?
 Veniră insolenții lictori și m'arestarö ;
 Pe Domnul meu vor óre în mine-a insultà?
 Ș'ast rang que 'n ori-que ginte è sânt, neviolabil. . .

BRUTU.

Pe quât iți è sânt rangul, p'atât ești de culpabil.
 Aquì nu se attestă prin titluri que n'au locul.

ARONS.

Cum! solul unui rege! . . .

BRUTU.

Cà trădător n'ai titlu
 De sol, ci conjurat, mascat c'un nume mare,
 A quărui nepedépsă îi dă curagiu la crime.
 Solii que 'și sciu solia, cà interpreți ai legii,
 Prin respectarea legii servescu pe Domnul lor.
 Discreți depositarii credințelor umane,

Singură pacea numai è fractul legitim
Al naltei lor solie.

Ei între sovrani légă quelle mai sacre noduri,
Şi făcători de bine, în tot locul şi timpul,
Din drept sînt pretutindenii neatînşi şi respectaţi.
Ai semnele aqwestea? Cutedi să 'ţi le-atribui?
Şi quel puçin tu cugeţi să dai cuvênt la Domnu'ţi
De legile, virtutea, resorturile Romei?
Ca sol, Aronte, cată să'i iei în cercetare
Şi spiritul que-o 'nsufflă, ş'a ei decisiune
Şi să 'i cunoşci senatul.

Aquest august popol mai şcie să respecte
În fiă quare ginte, şi legile şi drepturi
Pe quare a ta purtare veni să le dispreţe
Ca-atâta cutedanţă bravând toţi cetăţenii:
Pe quât dar 'ţi ai dat voie să calci într'alle nôstre,
P'atâta avem dreptul şi noi a le protegge.
Şi drept tótă pedépsa que-avem a iţi impune
Este să veđi cu ochii pedépsa cuvenită
La toţi neomenoşii que au urđit cu tine
Comploturi parricide. Şi plin de al lor sânge
Şi întinat de densusul, să mergi la al têu rege
Să 'i spui de reuşita funestei vóstre trame,
Şi 'n tótă Italia s'arăţi virtutea Romei
Ş'a ta neomenie. — Să'l ia d'aqui, lictori.

SCENA III.

SENATORII, BRUTU, VALERIU, PROCULU.

BRUTU.

Que ai să spui, Valeriu? Au pus pe dênşii mîna?
S'au dat cu toţi pe faţă? — Que négră întristare
Accopere-a ta frunte? Que însemnédă aqueasta?

Que réu ne mai așteptă? Que te 'nfiori atâta?

VALERIU.

Să nu uiți quō ești Brutu.

BRUTU.

Explică-te.

VALLERIU.

Eu tremur

A 'ți spunne mai departe.

(ii dă niște tablette)

Ettō, citește singur,

Cunoșce pe culpabili.

BRUTU (Luând tablettele)

Nu m'amăgiți, voi ochi?

O dille-abominabili! disgrațiate pater!

Vai! Tiberiniu? fiul! — O senatori! iertare...

Și prinsus-a perfidul?

VALERIU.

Cu doi consorti quercarō

Miđloc de appărare, ș'allesserō să mōră

De quāt prinși qua să fiă. Căđu și el cu dênșii

Străpuns de a sa mână.

Remâne a'ți mai spunne un réu și mai horribil,

Mai dureros și ție și Romei că și mie.

BRUTU.

Que-auđu!

VALERIU.

Mai cată ș'astă neașteptată listă

Que Procul a luat'o dela Messala ênsuși.

BRUTU.

Dar să citim ... Oh ! tremur ! O cer ! Vai ! que vedu ! Titu !

(Cade în brațele lui Proculu)

VALERIU.

Apprópe de acolo, stă Titu fără arme
Uimit, în disperare, și speriat cu totul.
Erà speriat póte d'aqueastă făr'-de-lege.

BRUTU.

Părinți conscriți, vă duceți cu toții la Senat.
Eu nu mai pot acolo a querre să 'mi iau locul.
Vă duceți, sterminați'mi culpabila mea stirpe
Și pedepsiți într'ênsa pe pater mai nainte
În sângele meu propriu que este al ei sênge ;
Pe mine mai nainte, să nu rămâie Romei
Nici urmă, nici cuvântul d'a fi mai generósă.

SCENA IV.

BRUTU.

O Dei ! fiă-vă voiea ; decideți, mă suppuiu !
Resbunători ai legii, resbunători ai Romei,
Voi ați fondat prin mine al libertății noastre
Eternul edificiu, puind temeiu Dreptatea ;
Vreți voi a surpà singuri a queste fundamente
Și sacre și eterne ? și 'n contra faptei vóstre
S'armați pe ai mei filii ?

Ah ! sórtă ne'mpëccată când numai Tiberin,
În furia'i funestă, ar fi servit tyrannii,
Trădânduși a sa țarră, durerea-ar fi fost mare,
Quó trădătoru-aquella erà fiul meu propriu !
Ci Titu ! El heroul, amorul țerreii salle !

Que astăzi, însuși astăzi. ferice, glorios
 Vedù să 'i s'onóre victoriele salle
 Prin marele triumphu!

Titu que 'n Capitoliu 'l-am coronat eu însumi,
 Speranța mea din urmă ș'a tótei Romanimei!
 Titu! o Dei!

SCENA V.

BRUTU, VALERIU, SCORTA, LICTORI.

VALERIU.

Senatul prin voiea sa supremă
 Îți lasă qua tu însuți să 'ți dai sentința 'ntrégă.
 Decide tu de Titu.

BRUTU.

Eu?

VALERIU.

Tu singur.

BRUTU.

Și 'n fine

El n'a decis nimica?

VALERIU.

Toți conjurații, Brute,
 Sunt condamnați la mórte; și póte quò 'n momentul
 Quând eu pronunțu aqwestea ei nici nu mai există.

BRUTU.

Și despre sórta fiu-meu mă face Domn senatul?

VALERIU.

El astă fericire se simte quò o are
 Dela a ta virtute.

BRUTU.

O Patrie!

VALERIU

Senatul aşteptă al tău răspuns

BRUTU.

Quo Brutu stimă prețul aqwestei mari clemențe
 Pe quare n'a querut'o . . . Dar va fi demn de dēnsa . . .
 Ci spune'mi al meu filiu, predatu-s'a de voie
 Și farō resistință? Putea! . . . iertați un dubiu.
 A fost difensa Romei, și simțu quō 'mi era scump.

VALERIU.

Inalte Domnu, Tulia . . .

BRUTU.

Que ?

VALERIU.

Tullia pe dată

A și confirmat fapta, prepusul odios.

BRUTU.

Cum ?

VALERIU.

N'appucò să viiă să vedă-aquelle locuri
 In dată que-avù 'n față aquelle apparate
 Funeste de suppliciu, pe locu și a ei mână
 Consummă sacrificiul, ea singurā immolă
 Ca legilor offrandă ast rest plin de durere
 Que ne mai remăssesse dela nedemni regi,
 Și cade și expiră.

D'ammu fost trădați, o consoli, ea fu causa mare,
 Fiă respect la Brutu, durerii lui paterne.
 Ci ea 'ntorcēduși ochii grei către-aqweste locuri
 Tulia 'n expirare numi pe al tău filiu.

BRUTU.

Drepti dei !

VALERIU.

Stă dar la tine să judici d'a lui crimă,
 Condamnă, dă-ți sentința, lovești ori ierți victima
 Quó Roma-approbă tóte ori-quáte-a, facee Brutu.

BRUTU.

Lictori, să mi s'adducă aqui 'nainte Titu!

VALERIU.

Plin de a ta virtute, mă voiu retragge, Dómne,
 Uimită a mea minte te plânge și te-admiră;
 Voiu spunne cu terróre 'n senat și voiu depinge
 Mărimea și de suflet și a durerii talle.

SCENA VI.

BRUTU, PROCULU.

BRUTU.

Cu quât mai mult eu cuget, cu-atât vèdu mai puțin
 Cum fiul meu să pótă tramà ruina Romei;
 Amorul către țerră și către-al sèu părinte
 A fâst necomparabil. Nu póte om vr'o dată
 A se uità pe sine d'o dată într'o ți.
 Nu pót să cređu, să cuget quó Titu è culpabil.

PROCULU.

Messala, que formasse ast adios complot,
 Sub numele-aquest mare se póte qu'a 'ncercat'o
 Sub dènsul să s'ascundă;
 Póte qu'a lui mărire invidiată-atâta
 Au vrut să 'i o întine.

BRUTU.

O! d'ar fi dat'o cerul!

PROCULU

Din fii tîi, o Brute,
 Aquesta 'ți mai rămâne. D'a fi or nu culpabil
 Senatu, 'n indulgență, remitte în puterea 'ți
 A lui întregă sôrtă. I s'assicură viața
 Pentru quô 'ți este 'n mână. Tu ai tótă putința
 Republicei a ținne pe marele-aquest vir,
 Esci pater pinô 'n fine.

BRUTU.

Sunt consulul roman.

SCENA VII.

BRUTU PROCULU, TITU (în fundul teatrului cu lictori)

PROCULU.

Éttô'l.

TITU

O cer! è Brutu! Momente de durere!
 Deschide-te pămênte, sub pașii mei, mē'nghite!
 Suffere, Dómne-un filiu...

BRUTU.

Te-arrestă temerariu!
 La doi fii din renunchii mē dette cerul pater,
 Pe unul nu 'l mai am. A! sventurate, spunne:
 Mai am încai un filiu?

TITU.

Nu, nu mai ai nici unul.

BRUTU.

Rêspunde dar la jude, daqua nu'mi ai đis pater!

(Se aședă).

Ai fost rezolut singur spre-a patriei 'mpilare?
 Spre-a abandonà un tată puterii absolute?
 Ș'a 'nfrânge jurăminte?

TITU.

N'am resolut nimica.

Plin d'un venin de mórte, que 'n spaimă mă devoră,
 Nu mai șciam de sine'mi, și încă mă tot caut ;
 Inima'mi surprinsă de marea'mi rătăcire
 Răpită de la mine, fu un moment culpabile,
 Și ast moment m'appasă d'o-eternă turpitude ;
 Si scumpei mele patrii perduiu a mea credință :
 Trecând momentul asta, mustrarea consciinței
 E tot atât de mare ca-horibila mea crimă
 Si 'n dreptul seu resbună a Romei libertate.
 Pronunță-a mea sentință ; quó Roma te contêmplă
 Si quere-a mea pedépsă printr'un exemplu mare.
 Prin justul meu suppliciu se quere-a 'nspăimântă
 Pe viitor Romanii que-ar încercă să facă
 Aqueea que-am făcut.

A mea mórte va facee atâta bine Romei
 Pe quât ș'a mea viață, și sângele aquesta
 Util patriei mele, ș'a quărui puritate
 Ași numai, è tinată, eră ursit să curgă
 Si tot să se mai verse, s'adape și să crească
 Al libertății arbor. (1)

BRUTU.

O! quată perfidie și que sfruntat curagiu!
 Horribile amestecu de crimeni și virtute!
 Cum, dup' atâția lauri que ai culles în lupte,
 Quari te-au făcut heroul atât de strălucit,
 Demonul te împinse l'atâta inconstanță ?

TITU

Hei! Setea răsburării, și-atâtea pasiuni,
 Ambiția și ura, momente de furóre . . .

BRUTU.

Termină, svénturate!

TITU.

Pe lângă aste tóte,
 Queea que născu crima 'mi și, póte, o măreșce,
 E un amor que încă subjugă-a mea simțire.
 Oh! sciu quāt te offende aqueastă confessare
 Que-è Romei inutile, nedemnă l'amēndoi.
 Retristea 'mi è la culme quași a mea mânia:
 Termină de indată cu viața 'mi desperată,
 Al tēu și-al meu opprobriu. Ci daca recunosci
 Quō 'n luptele que-avurōm pe tine te-am urmat.
 Si cređi quō a mea țerră eu am amat atāta
 Quō ađi simțu remușcarea de crima que-am commis.

(Cade în genunche).

In brațele ți primesce pe ast infortunat;
 Ți 'i numai: Tite, Brutu nu ți pórtă nici o urră!
 Ast singur cuvēt, dāndu'mi virtutea și mărirea,
 Scuti-vă al meu nume de pata que îndură.
 Va đice lumea: Titu murind, drept respłătire
 Căinței que avut-a, iubit a fost de Brutu,
 Cu tótă a lui crime stimat a fost de el.

BRUTU.

Mē 'nduplecă căința'i. — O Romă! țerra mea!
 Procule... să imi ducă la mórte p'al meu fiu.
 — Vin' tristă creatură d'orróre și iubire,
 Tu que speram protector să 'mi fi la bătrânețe,
 Vin' de mé 'mbrățiședă. Tu cată ca să mori.
 De nu m'ași numi Brutu, iertat ai fi fost, Tite.
 Deși, vorbindu'ți, plānsu'mi inundă a ta față,
 La mórte mergi, și-arată energicu'ți curagiu,
 Mergi, ține'ți bărbăția, fii mai Roman quā mine,
 Si Roma, resbunāndu'și pe tine, să te-admire.

TITU.

Adio... eu perì-voiu demnu încă d'al meu tată.

(Il duca)

SCENA VIII.

BRUTU, PROCULU.

PROCULU.

Inalte domnu, Senatul, în sincera'i durere,
Attins de 'ntristarea que astăzi te appasă...

BRUTU.

Voi, quare sciti pe Brutu, veniți să 'l consolați!
Gândiți-vă mai bine la nouele atacuri
Que Romei se prepară, ei... que-o veneru atât!
Aidem cu toți, și 'n aste momente de 'ntristare,
Romani 'nlocuésă pe fiiul que-am perdut;
Qua să termin o dată cu viața'mi durerósă
Cum el câtă să móră, și țerr' a'mi resbună.

SCENA IX.

BRUTU, PROCULU, UN SENATOR.

SENATORUL.

Titu...

BRUTU.

Que? nu mai este?

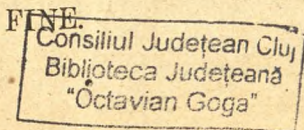
SENATORULU.

S'a dus... o! que spectacol!

BRUTU.

Roma-è liberă... ajunge... pe dei să venerăm!

1867

780. /

NOTE

1) Pînă aqù am găsit manuscris d'al părintelui nostru. Nefind terminat actul al cincilea, D-l Grigore Gellian, unul din discipolii autorului aquestei scrieri, a bine-voit a completă lipsa que se află în tragedia aqueasta, că astfel să se pótă jucă în theatru național în întregul ei. Lectorii vor apprețîi meritul D-lui Gellian în aqueste quăte-va versuri că și în scrierile salle din *Revista contimporană* unde colaboră.

2) Se scie quô 'n limba română avem cuvinte pe quari se pôte appë-à tonul sau pe ultima sau pe penultima syllabă, că la *vîltur* sau *vultur barbar*, sau *bàrbar*, *historie* sau *històrie*. D'aqueea attragem atenția lectorilor aquestei tragedii assupra cuvintelor următóre, pe quari cată să le pronunçe cu tonul într'un mod sau altfel qua să nu se producă errori assupra cadenții versurilor.

Astfel sînt între altelș și *tyràn*, sau *tyran*, *idòl* sau *idol*, *Turra* sau *Tullia*, *diadema* sau *diadema*, dupò cum se 'ntonédă aquest cuvënt în limba grécă șe unde derivă.

ERRATĂ

Pagina 2, rîndul I să se dică *quari* în loc de *quare*. Pagina 4, rîndul 25 idem. Pagina 6, rîndul 1 să se dică *Iuniu Brutu* în loc de *Iuliu Brutu*. Pagina 8, rîndul 15 *inemicii* în loc de *inemici*. Pagina 12, rîndul 10 la finele versului să se înlocuiască virgula cu un punct. Pagina 16, rîndul 12 *d'o* în locu de *d'a*. Pagina 19, rîndul 26 *intrò* în locu de *intră*. Pagina 24, rîndul 25, *Nu 'mi* în locu de *nu 'mai*. Pagina 29, rîndul 7. *și tot desprețu* în locu de, *și que desprețu*. Pagina 29, rîndul 30 *Tullia* în locu de *Talliei*. Pagina 47, rîndul 20 *libertății* în locu de *libertăți*; rîndul 23 dupò *eu* trebuia virgulă. Pagina 52, rîndul 24 nu trebuia punct dupò *n'allege*. Pagina 56, rîndul 13, dupò cuvëntul *împreună* trebue virgulă, êrò nu punct.